BABAD PRAMBANAN

utawi

BABAD PRABU KARUNGKALA

PUPUH I
ASMARADANA

1. Rasaning tyas kasmaraning, denira nurun wasita, wasita dingin critane, trajanging ambeg widagda, dibya mardi mardawa, wirutama angangayuh, ya ngayuh wahyu nugraha.
2. Abudi meleng maladi, dinulura tyas widada, dadya dayaning wilujeng, lembahing manah manulat, leluri luhurira, raharja harja cinakup, cacat ceda kang beg sura .
3. Rikala alamiriki, karaton Pengging jinarwa, wara wira wirodane, darapon rapet reksana, narik sirnaning papa, pangreksaning tyas memangun, ngremBaka murih berawa.
4. Berawa gungging duskarti, ing tatrap tatas kasura, suka sarih leres ririh, rahayu nir sambekala, karya rerem tyas setya, tata panitining tanduk, tandya dadine kahanan.
5. Anuju wiwit tinulis, malem sukra kaliwon, nyarengi tabuh saptane katon leking kang purnama, nawalikur ing wulan, ruwah wawu ingkang taun, etanging warsa sangkala.
6. Resi misik slireng siwi, wukunira madhangkungan, bathara brama dewane, dangu pandangon ranira, ringkel tungle ing rakani, kala tinantang cinatur, wastane kang pancasuda.
7. Wasesa segara malih, pranata mangka kasanga, ing wuku karo mangsane, lumaksa windu sangara, ing lambang langkir ika, kaparenging tanggal ngetung, kaping pat maret kang wulan.
8. Angkaning taun winilis, sewu sangang atus lawan, pitulikur punjule, anenggih ingkang tinedhak, aran Babad Prabu Karungkala, ing mangkya caritanipun, kadi ta ingkang winahya.
9. Ingkang winama ing kawi , nguni Prabu Jayabaya, apeputra sang akatong, APrabu Jayaamijaya, peputra Srinarendra, Jayasusena sesunu, Prabu Kusumawicitra.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

10. Ngalih kedaton neng Pengging, peputra Sri Citrasoma, apeputra sang akatong, SangaPrabu Pancadriya , sakawan putranira, kang sangking garwa sang ngayu, putra kang sepuh peparab.
11. Dewamadya panjang lalis, dene putra kang panenggak, Dyan Anglingdriya parabe, nulya Raden Dipanata, putra wuragil nama, Dyan Darmanata puniku, sedane Sri Pancadriya.
12. Kang gumantya nateng Pengging, SangaPrabu Anglingdriya, apan kekalih garwane, Dewi Sumemi putranya, Prabu Puspawijaya, ratu mancapraja kedhu, punika ingkang peputra.
13. Sang nateng malawapati, Jayamisena putrinya, Anglingkusuma putrane, nguni Prabu Anglingdarma, dene garwa taruna, risang Anglingdriya Prabu , peparab Dyah Dewi Sinta.
14. Suteng ngajar ngardi cangkring, nama Resi Wrahas Patya, garwa taruna sang katong, Pengging Prabu Anglingdriya, ratu sumbageng jagad, kang kinarya Patihipun, sutane ran Sindhubaya.
15. Kartadriya kang kekasih, Kyana Patih Tambakbaya, wicaksana sureng kewuh, putus ngingeraken praja, kedhep parentahira, ing Pengging kang punggawagung, tuwin punggawa amanca.
16. Sabiyantu tunggal budi, mring Ki Patih Tambakbaya, sengkalanira etange, nahka adegnya nata, Sang Prabu Anglingdriya, dadi obahwicareku, dene kang rayi kalihnya.
17. Raden Dipanata nenggih, ingadegken ratu manca, neng salembi karatone, kang rayi Dyan Darmanata, neng nagri Sudimara, kaliye wus nama ratu, neng prajanya sowang-sowang.
18. Cinatur sang nata ing Pengging, Sri Anglingdriya putranya, ingkang saking padmi bae, punika ingkang winama, tiga pambayunira, wanodya endah wamayu, sembada dedeg pideksa.
19. Parab Dewi Rarasati, putra kang pamadya priya, Suwelacala arine, nama Dyan Andayanata, samya pekik wamahya, dene putra kang pambayun, Andayanata sampun diwasa.

AKJAVANESE MANUSCRIPTS

20. Santana myang ki adipati, ing Pengging myang mancapraja, kang samya nyuwun sang sinom, wangsul tinampik sadaya, aturira sang retna, mring kang rama sangaPrabu, kinaryaa sayembara.
21. Panuwinira sang putri, salami tan arsa krama, yen tan ana satunggal wong, kang waskitha bisa mbatang, pusakane kang eyang, galih asem karangulu, waspada bongkot pucuknya.
22. Lan kalangenan peksi prit, sajodho dipun badheya, kang lanang tuwin kang wadon, tetiga cangkrimanira, punika den batanga, tarbukanira sadarum, punika lamun wontena.
23. Tiyang kang saged mastani, batang tetiga punika, myang cangkriman tarbukane, pan boten amilih janma, sanadyan pedarakan, yen saged mbatang sadarum, yekti nglampahi kawula.
24. Sang nata ngungun miyarsi, aturing putra sang retna, kinira kalangkung elok, avasana Srinaranata, nusuli aturira, kang putra sang retnaningrum, sigra parentah ing patya.
25. Kinen ngundhanga tumuli, sayembaraning kang putra, Patih Tambakbaya age, medal ing jawi parentah, ngundhangken sayembara, patembayanya sang ayu, sandika kang wadya bala.
26. Santana punggawa mantri, myang pasisir mancapraja, warata undhang sang katong, antara ing kalih candra, pepaking wadya bala, nagri Pengging praptanipun, pasisir myang mancapraja.
27. Katur mareng nateng Pengging, Sang APrabu Anglingdriya, sigra miyos sang akatong, lawan kang putra sang retna, praptaning panangkilan, lenggah ngamparan sang Prabu, gadhing kang pinatik retna .
28. Ingayaping para ceti, tuwin kang para biyada, ingkang putra sang lir sinom, lenggah mungging kanthil denta, kinurung samir sutra, neng keringira sang Prabu, santana aglaring ngarsa.
29. Tuwin sagung pradipati , Kyana Patih Tambakbaya, aneng pagelaran andher, myang sagung punggawa njaba, tuwin punggawa manca, geng alit atap supenuh, mantri rongga kenthol demang, Angu denira tinangkil, Sang APrabu

AK JAVANESE MANUSCRIPTS

Anglingdriya, Patih sinasmitan age, minggah marang panangkilan, ngirit para dipatya, prapta ing ngarsa sang Prabu, ingawe mareg ing ngarsa.

30. KyaPatih majeng wotsari, kinen dhawuhna sadaya, timbalanira sang katong, sayembaraning sang retna, yen ana kang kaduga, mbatang tripakara iku, iriden ing ngarsaningwang.
31. Bantah lawan nini putri, sandika reKyana patya, mundur sarwi awot sinom, ngundangi para santana, miwah mantri punggawa, timbalanira sang Prabu, wus dhinawuhaken samya.
32. Santana punggawa mantri, tan ana ingkang kaduga, atur lepat sadayane, katur sang nata ngandika, Patih sira dhawuha, mring kancanira sadarum, sarehning kabeh tanana.
33. Kang bisa mbatang sayekti, pada konen mbudidaya, marang pandhita tetakon, ajar ingkang tapeng ngarga, yen ceples pambatangnya, lan gustimu sang retnayu, sayekti ingsun tan cidra.
34. Sayembara sun tekani, KyaPatih nembah sandika, wus dhinawuhen kabeh, timbalanira sang nata, samya matur sandika, wusnya parentah sang Prabu, ngenom nomi gondhangira.

PUPUH II
S I N O M

1. Jengkar mundur manjing pura, ginarebeg para ceti, kang angampil upacara, lan kang putra rajaputri , binayang mungging kanthil, myang punggawa satriyanung, ingkang samya sewaka, sowang-sowang mantuk sami, kang winarna cendhaking ingkang carita.
2. Cinaturaken kewala, satriya punggawa mantri, kang ngupaya pitakonan, puira ajar miwah Resi, kang samya aneng wukir, kinen mbatanga puniku, prentah undhang sang nata, sayembarane sang putri, nanging lampah tan ana kang antuk karya.
3. Denira sami ngupaya, pitaken ing para Resi, tan ana kang bisa mbatanga kongsi ing satengah warsi, tan pedhot ingkang prapti, wadyat sangking gunung-gunung, tan ana

AK JAVANESE MANUSCRIPTS

antuk karya, katur marang Sribopati , saature wadya kang samya upaya.

4. Kuneng Prabu Anglingdriya, gantya kang winarna malih, nenggih mangsuli carita, ing ngardi kidul wonten wil, naneka dadya Resi, langkung banter tapanipun, nama Resi Suwarda, bisa manjing ajur-ajer, malih warna pan saking matenging tapa.
5. Tan ana ingkang uninga, yen iku putut raseksi, mertapa neng pucak arga, ageng prabatanireki, barang ciptanya dadi, anulya ingambil mantu, marang ajar Sukantha, Simbaran pratapannerki, sira Resi Sukantha tiga putranya.
6. Putra kang sepuh wanodya, anama Endang Sukesthi, kagarwa Resi Suwarda, kang pamadya putraneki, nama Resi Sukeli, wuragil Baeksi puthut, sira Resi Suwarda, lan garwa ndang Sukesthi, apeputra kalih ingkang sepuh priya.
7. Geng inggil rowa berawa, ananging sipat raseksi, balater ibu manungsa langkune geng budinireki, sampun sinung kekasih , jabang bayi puthut karung, nglangkungi diwasanya, cegah dhahar lawan guling, sangking karem kaprawiraning ngayuda.
8. Kang rayi Dyah Rara Jonggrang, warna manungsa yu luwih, respati dedeg pideksa, tur mawa cahya nelahi, benjing diwasaneki, warna nglangkungi kang ibu, iku masih sesepan, mangkono warnanireki, cinarita kang aran ajar Sukantha.
9. Wus mekrat sangking pratapan watawisira sawarsi, sira sang Resi Suwarda wus mekrat pejahireki, langkung sung kaweng galih, wau sira Jaka Karung samuksane kang eyang, lan kang rama sang maharsi, Jaka Karung lajeng dhateng nagri sabrang.
10. Pan wignya margeng gegana, lamine iya sawarsi, mantuk mring wukir simbaran, ambekta bala raseksi, ditya balater sami, kathahira kawan atus, sapraptaning pratapan, lan kang ibu wus apanggih, tuwin ingkang para paman kalih pisan.
11. Sadaya sinungan wikah, Dyan Jaka Karung sedyeki, rehning wus antuk nugraha, pan nedya umadeg aji , wau kang paman kalih, lan sakulagotrahi pun, anut

AKJAVANESE MANUSCRIPTS

sakarsanira, Dyan Jaka Karung anuli, madeg nata peparabipun narendra.

12. MahaPrabu Karungkala, dene ingkang paman kalih pan kinarya tuwanggana, pangidepan sadayeki, sira Resi Sakeli, lan Resi Baeksi iku, kulawarga sakawan, kinarya punggawa sami, sinung nama kang sepuh Tumenggung Japlak.
13. Lan Tumenggung **Bandawasa**, tiga Tumenggung Suligi, Tumenggung Pengkok kapatnya, abebala nyatus sami, liyane para mantri, punggawa raseksa catur, kang sepuh sinung nama, Ki Tumenggung Kalababrik, lan Tumenggung Kala Benthong Kalajamba.
14. Kalasidhu sakawannya, abebala nyatus sami, samya andeling ngayuda, dening kang kinarya Patih, sutane Basukeli, sembada sinung jejuluk, sira Patih Buhartal, angreh manungsa raseksi, Prabu Karungkala sigra apareritah.
15. Wadya kinen karya kitha, aneng sesukuning wukir, karya praja binabadan, nelukaken kanan kering, dhusun sapinggir ngardi, ingkang tan manut ginepuk,
1. Jinarah rinayahan, geger dhusun kanan kering, kathah giris dening karaman raseksa.
16. Wus dadya denira karya, kuthagara denwastani, nagara ing Parambanan, cinatur adegira Ji, Sri Karungkala nenggih, sinengkalan maletik trus, wiwaranireng sabda, samana srinarapati , Parambanan dahat denirarsa krama.
17. Putri manungsa yu endah, putrane sang nateng Pengging, pan kinarya sayembara, kusuma Dyah Rarasati, Parambanan sangaji wau tyasira margiyuh, cipta datan kaduga, ambatang sayembareki, dadya undhang samekta kaprabоning prang.
18. Karsanira Sang Yaksendra, nglamar maring nagri Pengging, lamuni Prabu Anglingdriya, tan pareng panuwuneki, putra-nira sang putri, ing Pengging lajeng ginepuk, winiseseng ngayimda, nulya Resi Basukeli, tan ngrembugi sakarsanira sang putra.
19. Kula pan kadugi mbatang, sayembaraning sang putri, yen kang paman tan sageda, isin nggen kula martapi , sakawruhipun sami, rama Resi Sukantheku , sampun

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

wonten ing kula, sang Prabu suka miyarsi, angandika lamun makatena paman .

20. Andika kang kula duta, lan paman Resi Baeksi, dados awak-awak kula, ngadegi sayembareki, sawadyanira sami , kanthiya punggawa diyu, inggih pun Kalajamba, kalawan pun Kalababrit, sabalane umiring lampahe paman .
21. Kang paman kalih sandika, parentah mring Kyana Patih, ngundhangi pradipatya, sawusnya samekta sami, pamit putra, sang aji, linilan gaya bidhalipun, sawadya-balanira, lan panggawa ditya kalih, lampahira wadyabala Parambanan.
22. Beranang lir wana kobar, gebyare busana kadi, uruping wana kawlagar lir kadya sela blekithi, lampah kantha kanthaning, wadya ewon sri dinulu, lir semut margeng sela, untape kang darat sami, lan kang nitih kudha lampah pangkat-pangkat.
23. Kuneng kang lagya lelampah, sira Resi Basukeli, Resi Baeksi kalihnya, sawadyabalanireki, kuneng gantya winarni, nenggih ing Pengging Prabu, siniwi wadya bala, aneng palenggahan nenggih, ingamparan gadhing ingayap pawongari .
24. Ingkang ngampil upacara, tan tebih lan sribupati, tuwin kang para biyada, aglar ing rigarsa sang aji, satriya pradipati, ing paglaran supenuh, KyaPatih Tambakbaya, lan sagung punggawa njawi, lan punggawa pasisir myang mancapraja.
25. Dangu denira sineba, Kyana Patih den timbali, praptaning ngarsa narendra, asru ngandika sang aji, heh Tambakbaya Patih, umatura kang satuhu, paran wartane praja, gegere padesan sami, matur nembah Kyana Patih Tambakbaya.
26. Pukulun atur uniga, aturing abdi ta gusti, punggawa mantri kang samya, pitakening para Resi, pasanggiri sang putri, satunggal tan wonten antuk, kasembuh wonten warta, sakiduling wukir mrapi, wukir kidul wonten ditya madeg nata.
27. Nama Prabu Karungkala, nelukaken kanan kering, ngadhaton sukuning arga, kidul binabadan sami, pan kinarja prajadi, nagri Prabu Karungkala nameku, bebala

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

bacingah, manungsa lawan raseksi , saweg sewu langkunga pan boten kathah.

28. Nagari ing Parambanan, tebihing sangking ing ngriki, mung sadinten linampahan, jarag nuntena ajurit, dine tan patos tebih, purun reraton ing ngriku, sang Prabu duk miarsa, rengu pangandikaneki, yen mangkono Patih nuduha punggawa.
29. Loro wae ingsun duta, nindhihi punggawa mantri, kang kidul kang mancapraja, bang wetan konen nglurugi, sagegamane sami, kramaneku konen nundhung, lir api sakekonang, yen nora siniram nuli, bengkalahi api yen mraman naracaki.

PUPUH III
P A N G K U R

1. Kya Patih matur sendika, dereng dugi ngandika sribupati, kasaru njawi gumuruh, geger ingkang sewaka, Kyana Patih sigra dennya nembah mundur, sapraptanira ing njaba, andangu gegere njawi .
2. Patih sawusnya tetela, pandangune gya dennya wangsul malih, sapraptane ngarsa Prabu, Kya Patih matur nembah, dhuh sustiku atur uninga pukulun, kawula sampun mariksa, kang dados gegere njawi .
3. Wonten buta raja prapta, kang reraton ing Parambanan nenggih, dinuta ing gustinipun, kinen angadegana, - pambatange sayembarane sang ayu, duta punika minangka, awak-awakipun nenggih.
4. Yeksa Prabu Karungkala, nama Resi Sukeli lan Baeksi, kekalih punggawa diyu, sawadyabalanira, langkung kathah sadaya samekteng kewuh, watawis ing lampahira, yen pambatangipun nenggih .
5. Sayembarane sang retna, boten saged lajeng miseseng jurit, ing gusti sang retnaningrum, sang nata sru ngandika, nora sudah linurugan prapta iku, age sira timbalana, duta ro mring ngarsa mami.
6. Bature kariya njaba, lan punggawa ditya ingkang kekalih, Kyana Patih awot santun, wus mundur sang king ngarsa, prapteng njawi panggih duta kalihipun, sadaya wus dhinawuhan, timbalanira sangaji.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

7. Duta kekalih sandika, wus ingirit minggah lan Kyana Patih, sapraptane siti luhur, wus samya kinen lenggah, jajar lawan Kipatih Tambakbayeku, sang nateng Pengging ngandika, heh sira duta kekalih.
8. Praptanira ngarsaningwang, yata kinongkon apa ratunireki, Resi Sakeli umatur, dinuta putra tuwan, Prabu Karungkala sowan ing pukulun, kinen mbatang sayembara, pepanggihipun sang putri .
9. Inggih kula ingkang minangka, awak-awakipun putra sang aji, mbatang sayembaranipun, Sang Prabu Anglingdriya, duk miyarsa pangandikanira asru, becik lamun mengkonoa, heh bocah wadon den aglis.
10. Timbalana nini Rara, iki ana duta nata ngadegi, sayembarane sutengsun, ceti kalih tur sembah, mring kaputren panggih lan gusti sangayu, nembah matur yen dinuta, ing rama tuwan sangaji.
11. Wus ngaturaken sadaya, satimbalanira srinarapati, sandika sang retnaningrum, sigra denya busan, sawusira mijil sangking ing kadhatun, munggeng jroning kanthil denta, ginarbeg, pawongan ceti.
12. Praptaningkang kanthil denta, pinarnahken neng keringing sang aji sawusnya kang putra matur sang Prabu Anglingdriya, angandika mring duta Prabu Karungkala asru, heh Resi Sakeli sira, ngawruhana ing samangkin.
13. Kang dadi pepanggilira, karangulune kalih si nini putri, endi bongkot pucukipun, lan sajodho klangenan, manuk emprit endi lanang wadonipun, kaping telune cangkriman, yaiki ucapireki.
14. Kang sumur watu timbanya, apan timba kancana tali angin, mung telung prakara iku, payo sira badheya ingsun, arsa ngrungu pambatangireku, Resi Saekeli miarsa, timbalanira sangaji.
15. Umator lamun punika, karangulu inggih ing kajeng galih, punika kawula sambut, kang mantep wawratira, yekti idongkot kang entheng punika pucuk, punapa inggih dedeya, paduka ndangu sang putri .
16. Sira Prabu Anglingdriya, sawusira ndangu putra sang putri, ngandika iya satuhu, kaya pambadenira, matur malih Resi Sakeli puniku, paksi prit lenge kang grana, kang wiyar lebet kinili.

AK JAVANESE MANUSCRIPTS

17. Punika emprit wanodya, karna ingkang ciyut cethek kinili, punika jaleranipwn, kados pundi sang nata, sawusira ndangu kang putra sang Prabu, asru denira ngandika, iya wis kabadhe kalah.
18. Mung kari cangkrimanira, iku sira badheya kang sayekti, Resi Sakeli umatur, dene cangkrimanira, rajaputri artine kang sumur watu, timbane timba kencana, artinipun timba wadhah manjing metu, kancana arti kamulyan, kaping tri tetangsul angin .
19. Tangsul punika pikekah, arti dhateng ambegan ingkang angin, yekti wong gesang puniku, tangsulipun ambegan, lah suwawi ndangua putra sang ayu, punapa inggih dedeya, sang nata ngungun myarsi.
20. Tuwin santana punggawa, samya gawok myarsa pambatangneki, sang nata sigra andangu, mring kang putra sang retna, matur inggih kabadhe sasisihipun, punika pan kalempitan, cangkriman teges kekalih .
21. Punika tuwan mirengna, badhe malih yen saged narbyakani, wus pasthi jeng rama Prabu, kula jinodho lawan, ditya Parambanan kang umadeg ratu, nanging paduka jeng rama, inggih serepa pribadi .
22. Cangkriman salempitira, tarbukane sumur punika ugi, sumur gumuling puniku inggih kajenging sela, dhateng sela kumala sayektinipun, dene ta kajenge timba, cecidhuking sumur yekti .
23. Kang munggah mudhun punika, yen kajenge kencana ore nenggih, pawestri kang ngorerambut, tangsul angin tegesnya, dhateng tampar ing kuswaraga pun-iku, wus nyeti tegese kuswa, raga awak teges neki .
24. Kajenging angin ambegan, sawadose wau punika inggih, tiyang guling estri jalu, yen tunggil sakala, sarta kuswa-ki - nuswa kekalihipun, karenggosan ambegan, sakaliyan jalu estri .
25. Sangking careming tyasira, inggih kanjeng rama kantun puniki, tumunten paduka dhawuh, mbatang kadya punapa, aturipun caraka katur pukulun, wau Prabu Anglingdriya, ature putra sang putri .
26. Wus kacakep sadayanya, nateng Pengging mring duta ngandika ris, heh Sakeli pambatangmu, kabeh kabadhe

AKJAVANESE MANUSCRIPTS

uga, mung cangkriman ingkang kurang pambatangmu, Resi Sakeli aturnya, nama ingkang kurang pundi .

27. Angling Prabu Anglingdriya, kang cangkriman sajodho kang sasisih, wus kabadhe ing aturmu, sumur telung prakara, ingkang durung sasisih badenen iku, artine kang sumur sela, timba mas tetali angin.
28. Resi Sakeli miyarsa, kadi pundi wau tan wonten malih, yen maksih wonten sang Prabu, mugi tuwan dhawuhna, ing pasemon kewala kawula rungu, dene ta wonten cangkriman, pambadhe pangkat kekalih.
29. Sang Nata Pengging ngandika, kang supama sira Resi Sakeli, karem duren anenandur, karemmu sangking....

PUPUH IV
P U C U N G

1. Rangkepipun, tegese duren kang nandur, kudu lerenira, triprakara lerenneki, kang sawiji iya pan lerening nyawa.
2. Kang kapindho, pan iya lerene lungguh, kang kaping telunya, iya lerene rejeki salah siji iya lamun kalampahan.
3. Iya iku, cangkriman ibaratipun, lora tegesira, Resi Sakeli miyarsi, langkung ngungun datan kaduga ing nala.
4. Ngrasa lamun, ing lampah kinarya ewuh, sigra undurira, sangking ngarsa tanpa pamit, prapteng njawi lajeng budhal sawadyanya.
5. Ingkang kantun, nateng Pengging ngandika sru, si Sakeli apa nepsu marang jeneng mami, tanpa pamit undure laju budhalan.
6. Heh sireku, Tambakbaya sakancamu, den prayitneng yuda, samekta kaprabon jurit, bokmenawa ana mungsuh ane-neka.
7. Nadyan iku, nora dadi krodanipun, si buta neneka, nora wurung ingsun gitik, ngong sirnakken iya sangking jagad Jawa.
8. Awot santuan, patih sandika turipun, sawusnya parentah, nulya jengkar sribupati, lan kang putra manjing maring jroning pura.
9. Kang wadyagung, kang sewaka bubar sampun, mantuk sowang-sowang, wus samya ngundhangan sami, wadya Pengging satriya mantri punggawa.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

10. Samekta wus, rakit kaprabon prang pupuh, wadya mancapraja, tugur aneng nagri Pengging, kuneng wau kang sami samekteng yuda.
11. Gantya wau, caraka ingkang winuwus, prapteng njawi kitha, lampahe kendel abaris, sira Resi Sakeli tan arenira.
12. Resi puthut, Baeksi parentah gupuh, marang wadyabala, karya pasanggrahan sami, saosaning ratune Sri Karungkala.
13. Lajeng nuduh, mantri sakawan lumaku, kinen tur uninga, mring kang putra sribupati , sasolahe denira lumaku duta.
14. Purwanipun, prapta ing wekasanipun, kamot sajro surat, mantri kapat mesat aglis, mundhi surat sarwi lampah lelancaran.
15. Ingkang kantun, Resi Sakeli agupuh, parentah arinya, Resi Baeksi lan malih, punggawa wil Kalababrik Kalajamba.
16. Kinen nggepuk, nelukaken dhusun - dhusun, sakiwa tengennya, sandika gya dennya nading, kang wadya wil kinen ngrayah desa-desa.
17. Kang wus teluk, kinen caosa sesuguh, geger desa-desa, sakiwa tengene sami, pasanggrahan baris bala Parambanan.
18. Sampun katur, dipati Tambakbayeki, lajeng katur marang, Sang Prabu Anglingdriyeki, nateng Pengging duk miyarsa langkung duka.
19. Nulya nuduh, kang punggawa njaba catur, ngirit ratu manca, pasisir mancanagari, kinen nggusah baris mengsah Parambanan.
20. Yen wus kabur, ungsiren saparanipun, mungsuh Parambanan, sirnakna aja na kari, tur sandika andel kang kapat punggawa.
21. Budhal sampun, ngirit wong manca prajeku, sawadya balanya, untape kagiri-giri, asri tinon karengga dening busana.
22. Kuneng wau, gantya malih kang winuwus, duta mantri kapat, nagri Prabu Karungkala wus prapti , serat lajeng katur Prabu Karungkala.
23. Pustaka wus, binuka, sinukmeng kalbu, kang paman kalihnya, Resi Sakeli Baeksi, tur uninga lamun lampahnya dinuta.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

24. Sampun putus, pamaosira sang Prabu, wit prapteng wekasan, duk miyarsa sribupati , langkung duka sigra anuduh punggawa.
25. Kinen mbantu, kekalih andeling pupuh, sawadya balanya, sandika wus budhal aglis, Ki Tumenggung Japlak lawan **Bandawasa**.
26. Lampahipun samarga-marga ngariwut, ngrayah desa desa, kang kamargan geger ngili, kuneng wau gantya malih kang winarna.
27. Duta Prabu, sakawan sawadyanipun, aris masanggrahan, neng dhusun Koripan nenggih, padhukuhan Koripan ing tanah Pajang.
28. Dene dhusun, Koripan enggening empu, pan Koripan manca, tanah nagri Singasari, yata wau kang eca neng pasanggrahan.
29. Risang wiku, Sakeli Baeksi iku, punggawa wil sira, Kalajamba Kalababrik samya njarag murih dadine ngayuda.
30. Watek diyu, tan eram andulu mungsuh, ratu gung sudibya, pramukaning tanah Jawi, yen sirnaning Pengging pasti rat Jawa.
31. Pan kacakup, nagri Prabu Karungkala kang mengku, Prabu Karungkala, ratu sumbageng ngajurit, mandraguna prawira bala bacingah.
32. Dereng tutug, dennya rasan gunem catur, kasaru praptanya, wil ingkang pacalang margi, tur uninga yen baris ing kitha medal.
33. Pan gumulung, tanpa wilangan dinulu, watawis kawula, kadi lamun nateng Pengging, kang ngawaki nggitik barisan punika.
34. Suka ngrungu Resi Sakeli sru muwus, payo parentaha, nata gelaring ngajurit, ngarsa kapang ing wuri gelar pritneba.
35. Lamun mungsuh, tan arsa tandhing prang iku, sangking sugih bala, ing aprang ngurugi pati , baris wuri pritneba banjur nangkepa.
36. Wusnya rembug, sigra nata barisipun, prajurit manungsa, neng ngarsa kapang abaris, punggawa wil neng wuri sabalanira.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

37. Yata wau, wadya Pengging praptanipun, lir giri kusuma, tan pegat lampahing baris, miyat mungsuh tan mundur wus rakit ing prang.

PUPUH V
D U R M A

1. Pra punggawa ing Pengging andel sakawan, punggawa manungseki, Tumenggung Samboja, Tumenggung Kawelawas, sira Tumenggung Panggiling, pengkok kapatnya, lawan kang mancanagari .
2. Ing bang wetan sadaya apa parentah, tata baris sireki, Tumenggung Samboja, asru dennya ngandika, adhi Tumenggung Panggiling, kularsa wikan, tangkepe mungsuh cantrik.
3. Sugih japa kayapa gunaning ngaprang, peksa madeg baris, sigra aturira, Tumenggung Jagaraga, sampun paduka miyosi, pan dereng mangsa, yen maksih mancanagari .
4. Mangke kula kang ngicipi yudanira , ing redi kidul cantrik, Tumenggung Samboja, ngulani pamitira, nggih adhi den ngati-ati, aprang lan ajar, puthut manguyu cantrik.
5. Tur sandika ki Tumenggung Jagaraga, mangsah nitih turanggi, sakaprabоning prang, prapteng papan sesumbar , amandhi lawung respati, heh wong Prabu Karungkala, papagen tandang mami.
6. Ingsun eman yen kena sira teluka, nggawa ratunireki , pesthi yen raharja, tetep punggawa manca, wau ta Resi Sakeh, krodha miyarsa ngatag arinireki .
7. Payo yayi Baeksi sira papagna, prange punggawa Pengging, kang rayi sandika, sigra nitih turangga, amandhi lawungi reki, mangsah ing rana, surak gumuruh asri.
8. Prapteng rana pan sampun ayun-ayunan, Tumenggung Jagaragi angling sapa sira, sumaur iya ingwang, kang aran Resi Baeksi, kaprenah paman, lan Prabu Karungkala sang aji.
9. Balik sira wong Pengging aranmu sapa, sumaur iya mami, punggawa amanca, ...

AKI JAVANESE MANUSCRIPTS

10. Ingsun tadhahane rasane kaya pa, sigra Resi Baeksi , ngikal lawungira, asru denira numbak, ki Secaraga aglis, nadhahi benthak, kaplesat lawungneki.
11. Kalah wasis denira lantaran watang, Tumenggung Secaragi, sigra dennya numbak, Resi Baeksi kuntal, tibane sangking turanggi, gya tinumBakan, tinitir sangking nginggil.
12. Datan pasah nanging tan malesa, mangsah-mangsah kabalik, kontal tinumBakan, Resi Sakeli miyat krodha sigra mengsah aglis, ngatag punggawa, ditya sawadyaneki.
13. Sareng mengsah gumulung garubuhing prang, miyat punggawa Pengging, sigra ngawe bala, punggawa sareng mangsah, gumulung ing prang ngerobi, wus tempuh ing prang, rok ruket silih ungkih.
14. Ana suduk-sinuduk pedhang-pinedhang, sami pating carengkling, myang tumbak-tinumbak, mengsah rowang keh pejah, sangking rameneng ngajurit, panah pinanah, tibane lir garimis.
15. Katkah teguli wadya bala Parambanan, liwung pangamuk-neki myang punggawa ditya, kabeh prang ngirit bala, pangamuke nggegilani, nubruk mangidak, anyaut angakahi .
16. Anggadani wadya Pengging kathah pejah, langkung ramening jurit, ing wuri umangsah, ambyuk ngurugi ing prang, surake gumuruh atri, para punggawa, Pengging lan mancanagri .
17. Angawaki mangsah ing prangngirit bala, anumbak anggadani, panah tanpa karya, saking wus ruketing prang, kaseser yudanireki , wadya Prabu Karungkala, karobaning ngajurit.
18. Pan kapareng praptane kalih punggawa, kang mbantu ing ngajurit, ki Tumenggung Japlak, Tumenggung **Bandawasa**, myat nggon Resi Sakeli , wus campuh ing prang, wadya kosik katitih.
1. 19 . Ki Tumenggung Japlak lan **Bandawasa**, krodha ngabani dasih, mangsah ngirit bala, sangking ing kering kanan, panyabete ing ngajurit, numbak amedhang, wadya Pengging keh mati.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

19. Ki Tumenggung Japlak lawan **Bandawasa**, liwung pangamukneki, kang wadya raseksa, sangsaya pangamuknya, ambruk anyaut ambindhi, gelut angemah, wong Pengging akeh mati .
20. Kamigilan miyat tandange reksasa, riwut wuru ing jurit, kadya saradula, tan kena tadhahana, wong Pengging prange katitih, kathah kang pejah, kang kari wedi giris.
21. Bubar mawur punggawa sawadyanira, lumayu rebut urip, punggawa Prabu Karungkala, manungsa lan raseksa, nututi mungsuhireki, ingkang lumajar, saparane den ungsir.
2. 23 . Keh kacandhakwadya Pengging keh kabranan, wau pala jengneki, ngungsi manjing kitha, prasamya tutup lawang, hatur marang nateng Pengging, yen pra punggawa, njaba lan mancanagri .
3. 24. Kasor ing prang manjing kitha tutup lawang, krodha srinarapati , parentah punggawa, samekta ing ngayuda, sang Prabu karsa ngawaki , miyosi aprang, sigra rekyana Patih.
4. 25. Matur nenabah duh pukulun srinarendra, sampun tuwan miyosi, tinon langkung nistha, ratu prang lan punggawa, abdi dalem pradipati, pan maksih kathah, nuwun parentah gusti.
5. 26. Prapunggawa sakalangkung ngarsa-ngarsa, ayahan paduka Ji, paran karsa tuwan, dhawuh kang pangandika, wau ta sang nateng Pengging, duk amiyarsa, ature Kyana Patih.
6. 27. Pan anglengger dereng kapanggih ing driya, sigra dennya nimbali Ki Ajar Rencasa, gurunira sang nata, wiku dibya sura sekti, mateng tapanya, saciptanira dadi.
7. 28. Prapteng ngarsa sawusira tata lenggah, ngandika sribupati, kadi pundi bapa, kang dadi pikir dika, sakawan para dipati, lan mancapraja, bang wetan sadayeki.
30. Kula tuduh nggusah wadya Prabu Karungkala, kang kendel pacak baris, aneng njawi kitha, amung kapat punggawa, parandene wadya mami, kasoran ing prang, binerek pothar-pathir .
31. Ngungsi kutha sabalane tutup lawang, mungsuh ngepung bathithit, kularsa medala, ngawaki ing ngayuda, pun Patih

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

saniget nggondheli, winastan nistha, ngong mungsuh pradipati .

32. Pun apatih sakiancane pradipatya, nuwun parentah mangkin, methuk prang lan mengsah, sumelanging tyas ingwang, menawi mindho gaweni, milane dika, paman kang kula kanthi.

PUPUH VI
K I N A N T H I

1. Paman ing pikiri reku, Ajar Rencasa turnya ris, leres ature pun patya, karya saruning nagari , ratu prang mengsah punggawa, sana jan para dipati.
2. Sadaya paduka tuduh, methuk ing prang tan kuwawi, karanten ing Parambanan, panyawang kula ing mangkin, yen latuwa saweg mubal, sinirana saya ndadi.
3. Puniku upamenipun menawi kula samangkin, suwuk ing kang sayembara, mbatang cangkriman sang putri, mangke paduka gesangna, nanging sayembara salin.
4. Putri paduka sang Prabu, karyanen tohing ngajurit, tuwan utusan ngupaya, manungsa kang dibya sekti, sinten-sinten kang sageda, nyirnakken nengsah sang aji.
5. Punika wus pasthi dhaup, lan putra tuwan sang putri, panyawang kula sang nata, singa kang paduka tuding, ngupaya sawung prawira, pasthi angsal jalma luwih .
6. Alon ngandika sang Prabu, inggih paman ngong turuti, saatur dika sadaya, nulya ngandika sang aji, heh ta Patih Tambakbaya, dandana sira sun tuding.
7. Lakuwa nyamar sireku, ngupaya jago linuwih, sapa manungsa kang bisa, nyirnakken mungsuh ngong iki, pasthi ngong daupken lawan, nini putri iku yekti.
8. Den bisa nyamar ing laku, nora sun lilani mulih, yen sira tan entuk karya, manungsa kang dibya luwih, taunana windonana, poma aja mulih-mulih.
9. Patih sandika wotsantun, nglampahi dhawuh sang aji, wusnya dhawuh srinarendra, kondur manjing jroning puri, Ajar Rencasa wus medal, mantuk lawan kyana patih .
10. Sapraptaning njawi gupuh, kyapatih sigra ngundhangi, yen ing mangke lampahira, dinuta srinarapati, sagung kanca pradipatya, sadreng sun wangsul malih.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

11. Sampun wonten ingkang metu, yen mengsah meksa angrampit, lawanana yudanira, sangking ing palataran sami, sadaya matur sandika, wusnya parentah ki patih.
12. Lajeng wau wedalipun, mengsah tan ana udani, pan ing wanci sirep jannna, ki patih lampahireki, ananging datan winarna, gantya kang winuwus malih.
13. Mangsuli caritanipun, kadangira nateng Pengging, kekalih ingkang wus samya, kinarya ratu amiji, kadang kang sepuh peparab, Prabu Dipanata nenggih.
14. Neng salembi kuthanipun, peputra sajuga estri langkung endah warnanira nama Dewi Nataswati, sembada dedeg pideksa, anteng semu jetmikani.
15. Lindri - lindri netra balut, mawa cahya lir absari, kathah punggawa satriya, kang nyuwun sang raja putri nanging sang nata tan arsa, yen tan antuk satriyadi .
16. Ing batinira sang Prabu, branta mring putra sang putri, datan kena sinayutan, sangking panggodhaning eblis, cegah dhahar lawan nendra, gerah nginglung sribupati .
17. Samana putra sang ayu, dalu tinimbalan prapti sapraptane pasarean, ingkang rama ngandika aris, nini putri wruhanira, iya laraningsun iki.
18. Lara ati trus bebalung, tamba-tamba sadayeki, tan ana bisa marasna wasana sun antuk wangsit, ing mutyaning laraning-wang, jinodho lan sira nini.
19. Krana patine ibumu, banjur nitis ing sireki, wus pasthi karsaning dewa, sira dadi garwa mami, kang putra ngungun miyarsa, tumungkul maturwotsari .
20. Rama paduka pukulun, emuta sampun kagimir, kawula putra paduka, tan sae kocaping bumi, sang nata datan darana, kang putra sinambut aglis.
21. Lajeng denya tutup pintu, winasesa sang retnadi, pira kuwate wanodya, sasolahira tanpa lih, meng-kang ngesah krasa sayah, sang ayah sampun katitih.
22. Neng pasareyan mong lulut, ananging datan winarni, denira nutug cumbana, sang nata lawan sang putri, enjing wungu denya nendra, langkung pangungunireki .
23. Sang nata lawan sangayu, wasana mupus ing galih, yen wus karsaning jawata, sigra nimbali pepatih, prapteng ngarsa atur sembah, ngandika srinarapati .

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

24. Heh patih ingsun paring wruh, mulyane lara wong iki, antuk wangsiting jawata, kinen jodho lan si putri, sebab iku titisira, garwaningsun prameswari .
25. Marma nempuh byat wakingsun, nglakoni ujaring wangsit, iku sira undhangena, kancamu punggawa mantri , yen mangkono karsaningwang, patih sandika turneki .
26. Mundur saking ngarsa Prabu, sapraptanira ing njawi, ngundhangi mantri punggawa, sadaya ngungun miyarsi, wau Prabu Dipanata, lawan Dewi Nataswati.
27. Nutug denira mong lulut, tan kena pisah sanyari, sagunging ceti parekan, sadaya suka ningali, ing mulyaning sang nata, sang dyah pan lajeng nggarbini.
28. Praptane ing wolung tengsu, babare kang jabang bayi, sembada dedeg prakosa, sinawang wangun-aneki, lir Prabu Jakapitana, ratu ngastina ing nguni.
29. Putra jabang bayi wau, sampun sinungan kekasih, apeparab Raden Baka, enggal geng diwasa neki, mangkya kang kumala-kala, ramebu suka ningali.
30. Rajaputra warnanipun, ginadhang benjing dadya Ji, ngluwihi sasama-sama, kuneng nagara Salembi, gantya ingkang kawuwusa, srinarapati ing Pengging.

PUPUH VII
S I N O M

1. Kadangira kang taruna, mangsuli carita malih, maha Prabu Darmanata, kitha Sudimara nagri, putra jalu satunggil, pekik sinungan jejuluk, Dyan Arya Darma maya, pekik warnanya respati , ingkang raina sira Prabu Darmanata .
2. Sakalangkung sih mring putra, tan kena sah ing sahari, dene putra mung sajuga, sembada warnanya pekik, acegah dhahar guling, karem prawiraning pupuh, nagara Sudimara, wong sapraja lulut asih, marang sira Raden Arya Darmamaya.
3. Ing mangka sampun diwasa, Raden Darmamaya nenggih, wis mepet birainira, samana sang raja siwi , sampun miyarsa warti, sangking emban aturipun, yen ingkang uwa raja, Prabu Anglingdriya Pengging, darbe putra sajuga warnanya endah .

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

4. Sapraja tan ana memba, nama Dewi Larasati, diwasa tan arsa krama, pinarbutan pradipati, pasisir manca nagari, tuwin satriya sadarum, sang dyah tan arsa krama, yen tan antuk janma luwih, ingkang saged narbuka pethekanira.
5. Karang ulu gah kamal, bongkot pucuke lan malih, peksi prit klangenanira, jaler pawestrinireki, den petheka sayekti, ping tiga cangkrimanipun, sumur sela timbanya, kancana tetampar angin, pan punika kekalih tarbukanira.
6. Sapa kang bisa ambatang, gedhe cilik apan pasthi, jatukramane sang retna, nanging satriya bupati, pasisir mancanagri, tan wonten saged sadarum, mbatang cangkrimanira, raja putra duk miyarsi langkung suka lajeng marek ingkang rama.
7. Angling Prabu Darmanata, kaki putra sun tingah, dene gupuh praptanira, apa karsanira kaki, kang putra awotsari, pukulun jeng rama Prabu, ngong pamit lilanana, dhateng Pengging angadegi , sayembaranira Dewi Rarasatya.
8. Sang nata mesem ngandika, wus birai putra mami, nanging ywa ngandegi sira, sayembara maring Pengging, mangsa bisaa kaki, mbatang wahanani-reku, kang putra matur nyembah, inggih kalawan binudi, pan punika kang badhe ngong pintanana.
9. Pitulung dhateng kawula, anjarwani sadayeki, sang nata suka ngandika, bener karepira kaki, liwat ingsun njurungi, panedhaningsun dewagung, kang muga jinodhoa, rakanira Rarasati, ngraket kulit ngumpulken balung apisah .
10. Eman yen kaliya ing lyan, lakunira sesuk kaki, aja ta kurang prayitna, nggawaa mantri prajurit, tetenger yen sireku, iya putraningsun sepuh, kang putra matur nembah, nuwun dhawuh paduka Ji, yen marengi lampah kawula punika.
11. Prayogine lampah kula, mbeta wadya kang sinelir, kang pantes santoseng ing prang, badhe lampah ulun inggih, mampir rebabu wukir, minta pitaken sang wiku, kaki Ajar Rencasa, tanya tarbukanireki, ingkang dadya sayembarane sang retna.
12. Sang Prabu suka miyarsa, ature sang raja siwi, wusana alon ngandika adhuh nyawa putra mami, ingsun melu

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

njurungi, muga antuka pitulung, katarima ing dewa, pamintamu den turuti, bisa jodho lan kakangira sang retna.

13. Nembah lengser raja putra, mbeta bala kang sinelir, kang rama mangu tumingal, wasana mupus ing galih, kondur srinarapati, lajeng umanjing kadhatun, kuneng srinaranata, Dyan Darmamaya winarni, lampahira wus prapta rebabu arga.
14. Panggih lan Ajar Rejasa, ingacaranan tata linggih, sawusira sinambrama, sang wiku ngandika aris, Raden punapa kardi, prapta ing wukir rebabu, panggih pun kaki ajar, raja putra turira ris, mila gupuh ing sowan kula punika. 15. Minta dhawuh panembahan, rehning kularsa madegi, sayembarane sang retna, minta turbukanireki, sang wiku ngandika ris, adhuh Raden putuningsun, kula suka uninga, sayembaraine sang putri, sampun suwuk santun ingkang sayembara.
15. Ngupaya satriya tama, pundi kang unggul ing jurit, anggepuk ditya Prambanan, mesthi amondhong sang putri, kelamun Raden bangkit, anggitik sang raja diyu, saestune punika, dhaup lan sang raja putri, lah suwawi Raden nuli mangkata.
16. Nulya pamit wus kalilan, budhal sawadya umiring, ing marga datan winarna, kendel lampahira dupi, kapethuk wong sawiji, wau ingkang namur laku, k a Patih Tambakbaya, wus panggih lan raja siwi, gya umatur kang dadya sedyaning lampah.
17. Dhuh gusti lampah kawula, dinuteng sang nateng Pengging, ngupaya satriya tama, kang saged nyirnak ken kliliip, ing prambanaa raseksi, kang paripeksa begrusuh, ngadegi sayembara, datan saged narbukani , ing tyas arda tan sarana manggut yuda.
18. Wekasan aparipeksa, nggitik nagari ing Pengging, prang rame kathah kang pejah, kaseser wadya ing Pengging, mring kita tutup kori, kinepung mengsah akemput, lajeng kula dinuta, ngupaya janma linuwih, sinten saged anyirnakaken kang mengsah.
19. Pasthi pinanggihken lawan, kang putra sang raja putri, wasta Dewi Rarasatya, puniku lamun suwawi, prayogi tuwan nenggih, kang nyagahana puniku, nyirnakaken

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

kang mengsah, yen paduka kang ngajurit, aprang lawan mengsah ingkang ngepung kitha.

20. Pasthi sagling pradipatya, ing Pengging para dipati, sabalane labuh ing prang, Dyan Darmamaya miyarsi, aturira Kyana Patih, sukeng tyas ngandika arum, yen makateji kipatya inggih sandika nglampahi, anglabuhi risaking Pengging nagara.
21. Kyana Patih Tambakbaya, langkung sukanya miyarsi, sawusnya dadya kang rembag, lajeng denira lumaris mantuk niring nagri Pengging, ngirit raja- aja sunu, ing lampah tan winarna, sapraptane nagri Pengging, winangsulken denirarsa manjing kitha.
22. Raden Darmamaya meksa, wasana dadya ajurit, ngamuk lawan wadyanira, wong pitulas ambeg pati, nggrebeg gustinireki, wuru pangamuke liwung, wong Prabu Karungkala keh pejah, katur marang senapati, sigra Resi Sakali Baeksi nulya.
23. Mangsah ing prang ngirit bala, krura kang bala raseksi, Kalababrik Kalajamba, ngirit bala mangsah jurit, Dyan Darmamaya nenggih, tan gingsir pang-amukipun, wil Prabu Karungkala keh pejah, wau wadya bala Pengging, pra punggawa kagyat denira tumingal.
24. Yen mengsah kang ngepung kitha, prang rame mengsahireki, wong wolulas ngamuk krura, tetindhih rekyana Patih, sagung punggawa Pengging, wus samya panyipatipun, yen niku tan jatining prang, gya mijil sangking kutheki, sabalane mangsah tetulung ing yuda.
25. Lajeng ambyuk dennya mangsah, langkung ramene ngajurit, sira Raden Darmamaya, liwung pangamuki reki, lir bantheng taman kanin, singa kangtinrajang sumyur , wuru tan sawadyanya, wong pitulas ambeg pati, wadya ditya kalih atus kathah pejah.
26. Wil punggawa Kalajamba, lan punggawa Kalababrik, pejah kapupu ing yuda, Dyan Darmamaya ing jurit, sajak dennya memati, binanton pra punggawagung, Pengging ambyuk umangsah, sabalane ambeg pati, kathah pejah wong Prabu Karungkala ngRaras driya.

PUPUH VIII
M I J I L

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

1. Pan kaseser ing yudanireki, karoban ing mungsoh, kathah pejah wadya raseksine, Resi Sakeli gya mundur aglis, tuwin pra dipati, lan sawadyanipun.
2. Wadya Pengging asru denya ngungsir, samya mbujung mungsoh, nanging wong ing Prabu Karungkala sakehe, maksih kawal undurira sami, sagung pradipati, tuwin wadya diyu.
3. Punggawa Pengging sadayaneki, denya ngungsir mungsoh, samya kendhel kasaput dalune, sawadya bala makuwon sami, neng pukak abaris, angebregi dhusun.
4. Wau Patih Tambakbaya ngirit, maring sang wiranom, manjing praja samana praptane, ing pasowan katur ing sang aji, sigra Kyana Patih, tinimbalan laju.
5. Manjing pura sarta kinen ngirit, wau ta sang katong, miyos lenggah aneng pandhapane, pan ingayab kang pawongan ceti, kang samya ngadhep Ji, santana supenuh.
6. Patih Tambakbaya prapteng ngarsi, ingawe wotsinom, marek munggeng ing ngarsa lungguhe, Kyana Patih umatur wotsari, pukulun dewaji, pan kawula sampun.
7. Dinuta ngupaya janma luwih, kang prawireng kewoh, nyirnakaken mengsah sadayane, yen kalampahan saged ngemasi, pan ginanjar putri, putra sang retnayu.
8. Lampah kawula angsal samangkin, sujanmo kang sagoh, Raden Darmamaya peparabe, rencang namung pitulas tan luwih, sentosa ingkarti, lajeng mangsah manggut.
9. Sawadyane nganiuk ambeg pati, keh pejah kang mungsoh, bibar mawur tebih panggonane, wonten mahnjon baris samangkin, kanca pradipati , mantri sawadyeku.
10. Ulun tuduli baris pokak sami, anjog nggening mungsoh, wasana Dyan Darmamaya mangke, inggih putra paduka pribadi, putranipun nenggih, arinta Sang Prabu.
11. Darmanata Sudimara nagri, bagus sureng kewoh, nateng Pengging miyarsa ature, langkung suka gya kinen nimbali, raja putra nuli, prapteng ngarsa Prabu.
12. Langkung resep sang nata ningali, dyan ingawe gupoh, Darmamaya marek ing ngarsane, nembah nungkemi pada sangaji, rinangkul pan sarwi, winisik ing laku.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

13. Mbokmenawa wangkote niputri, putra wusa weroh, srinarendra telah pamangsite, pan sadaya wus tinampen sami, Dyan Darmamayeki wus kinen alungguh.
14. Munggeng ngarsa jejer lan ki Patih, ngandika sang katong, heh ta Patih sukanengsun kiye, denya becik nengwismanireki, pangreksamu ugi, sartane sireku.
15. Den samekta lan para dipati, rengganing kedhaton, Patih nembah sandika ature, wusnya parentah kondur sangaji , dyan darmamayeki, kerit Patih sampun.
16. Sinungga-sungga neng wismanki, kyapatih dhedha woh, pradipati sadayane kinen, wus samekta sareng ganing kardi, kuneng Kyana Patih, wau ta sang Prabu .
17. Kondurira prapteng jroning puri, sawusira lunggoh, ingkang garwa tinimbalan age, lan kang putra sang dyah sampun prapti, ngandika sangaji , nini ingsun tutur .
18. Mungsuh Prabu Karungkala wus padha ngisis, kang nanggulang kewoh, Dyan Darmamaya arimu dewe, iya sutane ramanireki, Darmanata nenggih, Sudimara Prabu .
19. Pan dadi kapujon luwih becik, sayembaraningong, sira jodho lan arimu dewe, duk miyarsa Dewi Rarasati , umaturwotsari, inggih rama Prabu.
20. Lamun namung makaten sang aji, lenggana ragengong, yen tan saged narbuka jatose, pepethekan lan cangkriman mami, kang rama miyarsi, kagyat api njumbul.
21. Iya nini dhasar iku ugi, sedyane sayektos, prapta ngadegi sayembarane, pepethekan cangkrimanireki, kaya wus mangerti, dene praptanipun.
22. Aneng Pengging myat mungsuh ngebegi, marma ngamuk gupoh, ing samengko nini sira miseh, angukuhi sayembara lami, munia ing tulis, aturmu maringsun .
23. Sang dyahi sigra sandika nenulis, sawusira dados, katur kang rama pinaringake, pawongan kalih ingkang tinuding, heh sira den aglis, temua den gupuh .
24. Karo Raden Darmamaya mangkin, kapatian manggon, layang iki paringna den age, ingsun pundut wangsulanireki, tarbukane nenggihi, sun anti lakumu.
25. Tur sandika parekan lumaris, lampahnya wus rawoh, panggih lawan Dyan Darmamayane, parekan matur lamun tinuding, maringaken tulis, sangking sang retnayu .

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

26. Pan paduka kinen anjateni, timbalan sang katong, tur sandika tinampen surati, wusnya binuka sinuk-meng galih, wusnya den wangsuli, tarbukanireki.
27. Munggeng pustaka sawusnya dadi, sinungaken gupoh, ceti wis pamit sigra lampahe, prapteng pura katur ing sangaji, binuka kang tulis, sukeng tyas sang Prabu.
28. Serta sangking sang putra retnadi, kinen mbatang ingong, tur sandika inggih sasagede, bokmenawi kaleresan gusti, lamun kajeng galih, inggih bongkot ipun.
29. Ingkang ngawrat terajunireki, peksi prit kang wadon, ingkang wiyar kupingleng-lengang , dene cangkrimanira sang putri, sumur sela nenggih, timba kencaneki .
30. Tangsul angin artinya kekalih, dene kang sawiyos, sumur punika saumur manggen, sela watu boten mobah mosik, lamun boten nenggih, linampahken iku.
31. Artining timba wewadhah nenggih, manjing miwah miyos, kancana punika kamulyane, dene tangsul pikekah sayekti, sartane kang angin, napas bratanipun. 52-53

PUPUH IX
ASMARADANA

1. Yekti ngagesang puniki, tetangsulipun ambegan, dene ta kang satunggale, sumur sela timbanira, kancana tangsul barat, punika tarbukanipun, sumur gumuling tegesnya.
2. Pikajenge sela nenggih, dhateng sela kumalasa, dene kang timba kajenge, cecidhuk kang manjing medal, kajenge kang kancana, kancana ore puniku, pawestri kang ngore rekma.
3. Kajenge kang tangsul nenggih, tangsul tampar kuswaraga, kuswa wus nyekel tegese, raga punika pan awak, dene angin kajengnya, wadose ambegan iku, wong guling estri tan priya.
4. Kuswa-kinuswa atunggil, karenggosan napasira, carem kakalih-kalih, panenggih namung punika, tarbukaning cangkriman, menawi condhonging atur, yen sanes ulun sumangga.
5. Duk myarsa sang raja putri, gawok ngungun ing tyasira, dene sadaya kabadhe, kang rama mesem ngandika, kang

AKJAVANESEMANUSCRIPTS

kamot jroning surat, wus kabadhe sadayeku, sang putri cangkrimanira.

6. Sang retna matur wotsari, dewaji ingkang cangkriman, sadaya sampun kabadhe, samangke badan kawula, sakersa tan lenggana, suka miyarsa sang Prabu, ature putra sang retna.
7. Patih tinimbalan prapti, sang nata aris ngandika, heh Patih parentah ingong, punggawa kang baris pokak, den kukuh ing ngayuda, njagani praptaning mungsuh, dene santana punggawa.
8. Kang baris jaga nagari, padha sira dhawuhana, mbe-suk respati kaliwon, sun panggihken putraningwang, ywa kongsi mendliem ujar, sira den samekteng laku, sauparengganing karya.
9. Patih sandikia wotsari, parentahing pradipatya, sang nata kondur ngadhateng, praptanira jroning pura, parentah garwanira, kinen samekta puniku, panggihe putra sang retna.
10. Sandika aturireki, ing solah datan winarna, prapteng respati kaliwon sira Raden Darmamaya, lan putra sang lir retna, wus pinanggihaken wau, langkung denya sih sinihan.
11. Sang kata dhatengken kapti, denya mimaha kang putra, nutug bojana sang katong, lawan satriya punggawa, geng alit suka samya, tuwin para punggawagung, kang pacak baris neng pokak.
12. Anuting gusti sang aji, nutug suka-parisuka, sawadya prayitneng kewoh, kuneng kang amangun suka, gantya malih winarna, Prabu Karungkala Sang Yaksa Prabu, sampun ingaturan wikan .
13. Mring paman Resi Sakeli, yen kaseser yudanira, kendel baris neng malinjon, punggawa wil kalih pejah, Babrik lan Kalajamba, wadya ditya kathah lampus, wau Prabu Karungkala.
14. Langkang krodha duk miyarsi, nimbali punggawa ditya, parenta-kira sang katong, kinen bebantua ing prang, males mangrusak mengsah, punggawa kalih wotsantun, wus budhal sangking Prabu Karungkala.
15. Sawadyanira raseksi, lampahe kalih punggawa, Kalabenthong Kalaberithong, prapteng malinjon

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

lampahnya, nuju ramening yuda, prang rame buru binuru, prapta wil kalih punggawa.

16. Pan lajeng ngapungging jurit, prang brubuh udreg udregan, surak larung lan kendhang gong, nulya wau praptanira, mbantu kalih punggawa, ing Pengging sawadyanipun, Ki Tumenggung Tambakyuda.
17. Lan Tumenggung Tambaktampir, pan lajeng mangsah ing yuda, kasaput dalu kendele, cinaturaken kewala, ing Pengging lan Prabu Karungkala, denira sami prang pupuh, rame tan ana kasoran.
18. Yen dalu makuwon sami, enjing tata campuh ing prang, gunirah swaraning kendhang gong, kuneng kang ngabandha yuda, ing Pengging lan Prabu Karungkala, gantya wau kang winuwus Slembi Prabu Dipanata.
19. Kalangkung sukaning galih, miyat putra Raden Baka, tuhu sambada warnane, puniku kang cinarita, nuju sawiji dina, Raden Baka nahen wuyung, keneng panggodhaning setan.
20. Yen kang Rara ibuneki, kagarwa maring kang rama, apeputra sarirane, mangkya sira Raden Baka, mangkat birainira, tinari krama tan ayun, ing rama Sri Dipanata.
21. Dereng wonten kang pinilih, nagri salembi putrinya, kang kadya seneng galihe, sajagad tan ana mimba, wananira kang kadya, Dyah Nataswati kang ibu, dadya wau Raden Baka.
22. Supe nadhah dhahar guling, tan ana malih kacipta, mung warnanira ibune, Raden Baka gerah branta tan malih kang kacipta, mung sang ibu retnayu, tumemplek poking paningal.
23. Gumantung tungtunging ati, katur kang rama sang nata, lamun kang putra gerahe, nulya parentah ing garwa, kinen mriksa mring putra, lan kinen mbekta dhedhukun, ngusadani ingkang putra.
24. Garwa sandika wotsari, Dewi Nataswati sigra, tedhak marang ing daleme, ingkang putra Raden Baka, ginarbeg ing pawongan, tuwin parekan dhedhukun, sapraptanira kaputran.
25. Panggih kang putra anuli , rinangkul sarwi ngendika, dhuh Baka sutangong angger, kaya paran gerahira, karuwan nggone padha, ngusadani kang dhedhukun, Raden Baka aturira.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

26. Dhuh ibuku prameswari, tuwan kadang ingsun tuwa, ing satuhu raganingong, samangke pan sampun mulya, kantun sadalu mangkya, sarase sadayanipun.
27. Dyah Nataswati miyarsi, ing ature Raden Baka, kalangkung suka ing tyase, lingsir dalu wayahira, parekan samya nendra, Dewi Mataswati gupuh, cinandhak ing Raden Baka.
28. Anjrit sang retna tan nosik, winasesa ing ngasmara, wanodya pira kuwate, sadalu nutug asmara, kang ibu tan kena sail, katur marang sang aPrabu, yen kang putra Raden Baka.
29. Mring kang ibu langkung gimir, winasesa ing ngas-mara, sang Prabu langkung dukane, tedhak maring ing kaputran, arsa nigas kang putra, Raden Baka duk angrungu, ing dukanira kang rama.
30. Sigra denya kesah anis, nasak manjing wana-wasa, ing upaya tan kapanggeh, cipta wus pinangan sima, pejahe Raden Baka, Prabu Dipanata kondur, lan sawadya balanira.
31. Prapteng pura animbali, ing garwa narpadayinta, Sang Retna Nataswatine, miyarsa inguman-uman, langkung meranging driya, sigra nglampus sangdyah ayu, seda anguntal ambegan.
32. Wus katur marang sang aji, yen kang garwa sedanira, langkung raduwung sang katong, sedane kang garwa putra, Nataswati sang retna, sungkawanira sang Prabu , wasana dadya gerahnya.
33. Tan arsa nadhah lan guling, kalajeng ing sedanira, jro pura gumer tangise, sawusnya pinaripurna, layonira sang nata lan garwanira sang ayu, pramantri salenibi sigra.
34. Sakawan atur udani, mring Pengging lan Sudimara, sakantunira saparo, sabalane sareng budhal, ngulati raja putra, Raden Baka kesahipun, ngubies desa wanawasa.
35. Kuneng nagari salembi, kang lagyeng sungkaweng driya, gantya malih winiraos, nagari ing Sudimara, Sang Prabu Darmanata, sungkawa miyarsi catur, yen putra Dyan Darmamaya.
36. Denira mring nagri Pengging, angadegi sayembara, tan antuking pambatange, wasana prang mengsah lawan,

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

ratu wil Parambanan, kang putra sawadya-nipun, kapupu tumpes sarkara.

PUPUH X
DHANDHANGGULA

1. Nateng Sudimara duk miyarsi, lan kang garwa warta duk mangkana, ing tyas langkung sungkawane, sangking tresna mring sunu, dening putra daliat rudah ing driya, trusing balung sungsum, sira Prabu Darmanata, datan kongsi catur mariksa ing galih, gya denya suduk jiwa.
2. Garwa nata karuna sru anjrit, nyungkemi pada garwa sang nata, melas asih sesambate, tan darana tyas nglalu, ambelani raka sang aji, gya matrem jajanira, prameswari lampus, gumrali tangis jroning pura, jalu estri geng alit ater kapati, nagara Sudimara.
3. Tan ana wruh ing purwanireki, kalihira denya suduk jiwa, layon rinengga kalihe, pinaripurna sampun, nulya sami atur udani, marang kang raka nata, ing Pengging sang Prabu, cinatur pan tunggil warsa, lan sedane kang raka nateng salembi, sengkalanira ngetang.
4. Catur terus wiwara sabdeki, pan maksih harja jaman dupara, wau kang mantu lampahe, nagri Pengging prapta wus, katur marang srinarapati, sang Prabu Anglingdriya, sungkawa kalangkung, nulya mantri Sudimara, sadayane tinimbalan marang Pengging, sumiwi gustinira.
5. Raden Darmamaya aneng Pengging, pan ginadhang kang gumantya nata, mengku ing rat jawa kabeh, sandika aturipun, nulya para mantri salembi, sinebar ngupayaa, ing gustinireki, Raden Baka tinimbalan, maring Pengging sandika mantri salembi, linilan mantuk samya.
6. Tan winarna mantri ing salembi, kang ngupaya gusti Raden Baka, wau ing Sudimarane, santana mantri kumpul, kang rong duman sowan mring Pengging, kantun ingkang saduman, atengga kedhatun, para mantri Sudimara, prapteng Pengging panamah pakuwoneki, pan aneng pepajangan.
7. Raden Darmamaya kang winarni, lan Dyah Laraswati garwanira, siksinihan sekalihe, kang rama lan kang ibu, nateng Pengging langkung denyasih, kang putra lajeng

wawrat, prapteng mangsanipun, mijil jalu langkung pelag, wamanira dedeg prakosa respati , keker andik kang netra.

8. Yen di nulu warna wus sairip, pringgodani Raden Gathutkaca, kang eyang langkung sukane, miyat kang wayah wau, pan ginadhang prawireng jurit, sampun sinung peparab, nama Raden Bandung, sira Ki Ajar Rencasa, aneng Pengging langkung pamujanireki, mring bayi Raden Wayah.
9. Pan semplilur kalis ing sesakit, Ajar Rencasa pamujanira, ingedusan toya gege, cinatur babaripun, jamanira dwapara nenggih, sinengkalan pandhawa, trus nawa sangedaku, sawusnya salapan dina, Raden Darmamaya nulya nyuwun pamit, nglurug hiring Parambanan,
10. Ingkang ramanipun sampun nglilani, binektanan pung gawa sekawan, samekta sagegamane, wadya sudimareku, pan ing dalu siaga malih, enjinge lajeng budhal, sira raja sunu, Darmamaya nitih kuda, sinong songan ginarbeg wadya pra mantri, andeling Sudimara.
11. Pra santana punggawa mantri , andeling Pengging kang munggeng ngarsa, samya nitih kuda kabeh, sri tinon lampahipun wadya Penggirig lir prawatagni, sangking srining busana, wan lampahipun, sira Raden Darmamaya prapteng, pokak kang punggawa baris sami, suka methuk praptanya.
12. Sawusira masanggrahan sami, Raden Darmamaya angandika, dangu kang mungsuh yudane, prapung gawa wotsantun, salamine denira jurit, dereng wonten kasoran, prang buni - binuru, yen kaseser yudanira, wong Prabu Karungkala binanton sangking nagari, mila kekah ing yuda.
13. Raden Darmamaya ngandika ris, heh sakehing Pengging wadyabala, tuwin mancanagarane, den samekta prang pupuh, sesuk esuk ing karsa mami, ngawaki ing ngayuda, sandika turipun, kuneng kang baris ing pokak, kawuwusa Resi Sakeli Baeksi, lan sagung pra punggawa .
14. Ingkang baris neng malinjon sami, sadaya wus ngaturan uninga, dening mantri pacalange, yen mengsah Pengging rawuh, kang bebantu putra narpati, Rahaden Darmamaya, kathah balanipun, satriya mantri punggawa, wadya Sudimara lawan wadya Pengging, tinon tanpa wilangan.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

15. Resi Sakeli sigra anuding, mantri dinuta mring Prabu Karungkala, atur uninga surate, mring kang putra sang Prabu, dalu - dalu denya lumaris , prapta ing Parambanan, suratnya wus katur, sira Prabu Karungkala, langkung krodha miyarsa sajroning tulis, sigra ngundhangi bala.
16. Wadya Prabu Karungkala kinerik sami, misah wong ngarahan telelukan, kinerik tumbak kencenge, ingkang pinatah kantun, ingkang rayi sawadyanfeki, sang Dewi Rara Jonggrang, prajurite satus, pra samya mantri prawira, lan santana sira Tumenggung Suligi, kang pinatah kantuna.
17. Sawadyane rumeksa kang rayi, sawusira samekta sadaya, tengara lajeng budhale, Sri Karungkala Prabu, bantheng lawung titiyaneki, ginarbeg wadyabala, lampahe gumregut, kuneng wau kang kocapa, baris ing malinjon lan ing pokak sami, enjing nembang tengara.
18. Mungsuh rowang pan samya miranti, senapatinira samya lengga, ingadep wadyabalane, dhedheng barising diyu, keh wadyainira ing ngarsa wuri, wau Dyan Darmamaya, ngatag prang pepucuk, yen mungsuh katon prang gebyah, wadyaningsun sudunara lan ing Pengging, kabeh barenga mangsah.
19. Aja kelangke prang brubuh sami, tur sandika kang wadya sadaya nulya mangsah sadayane, Tambakyuda Tumenggung, mangsah Rara nitih turanggi, respati mandhe watang, prapteng wana sampun, sesumbar anguwuh lawan, sigra Resi Sakeli angatag aglis, methuk ing prang tandhingan.
20. Tumemggung Pamengkok umangsah glis, nitih kudha sarwi mande watang, nander ing papan praptane, ayun-ayunan sampun, lawan mungsuh asru denya ngling, wong Pengging sira sapa, kapeksa kumingsun, ngajak aprang tetandhingan, amangsuli Tambakyuda aran nami, ing Pengging andeling prang.
21. Balik sira sapa ranireki, wong Prabu Karungkala ingkang mapag ing prang, sunaur ingsun andele, Sri Karung-kala Prabu, ya Tumenggung Pamengkok mami, lah payo Tambakyuda, tibakna watangmu, sun rasakne kaya ngapa, amangsuli iya den praiyitna ugi, sigra Ki Tambakyuda.

22. Molihaken turangga pan sarwi, ngembat watang sigra denya numbak, Tumenggung Pamengkok age, nadhahi samya lawung, rame bentak-binentak sami, gosok godhi sodoran, rame yudanipun, Pamengkok kail wasisnya, panyuthate katindhihan lawungneki, klorog gantya tinumbak.
23. Kena jajanira datan nosik, sigra numbak amales mungsuhnya, tinadhahan panumbake, binenthak samya lawung, rame denya lingkih-ingungkih, mungsuh kala wan rowang, suraknya gumuruhi, kang aprang benthak-binenthak, Ki Tumenggung Pamengkok lawungireki, cinuthat kapalesat.
24. Sigra tinumbak jajanireki, pan tinitir tiba sangking kuda sigra anarik pedhange, nanging tan bisa maju, tinumBakan sangking nginggil, rempu sariranira, Ki Pamengkok rubuh, prapta Ki Tumenggung Japlak, nitih kuda sigra denya numbak wani , gupuh Ki Tambakyuda.
25. Ngikal lawungira anadhahi, rame denira benthak binenthak, sodir-sinodor lawunge, mungsuh rowang gumuruh, sorakira mawanti-wanti, Ki Pamengkok asigra, medhang sangking pungkur, sukuning turangga pejah, Tambakyuda tibanira kajumpalik, sigra wau kang prapta.
26. Punggawa Pengging Ki Tambaklampir, nander kudane tetulung yuda, Ki Tambakyuda tibane, pan arsa kinarubut, praptanira Ki Tambaklampir, Ki Japlak tinadhahan, rame liru tembung, sodoran benthak-binenthak, ingkang dharat pedhang Ki Pamengkok nenggih, lawan Ki Tambakyuda.
27. Pedhang-pinedhang pating carengkling, sareng putung kalih pedhangira, suduk-sinuduk arame, ingkang lawung-linawung, Ki Tumenggung Japlak anenggih, kasor luwese watang, wagune wong gunung, waose Tumenggung Japlak, kalorogan tinumbak jajanireki, kumedut datan pasah.
28. Pining kalih mring Ki Tambaklampir, pan kasingsal Ki Tumenggung Japlak, tiba sangking turanggane, Resi Sakeli ndulu, langkung krodha asru denya ngling, lah payo pareng mangsah, padha aprang amuk, titi prang tandhing tan ana, wong ing Pengging prawira wasising jurit, Resi Baeksi sigara.

29. Ki Tumenggung **Bandawasa** nuli, sareng mangsah ngrana ngirit bala, myang punggawa wil kalihe, Tumenggung Kalacinthung, Kalabenthong sawadyaneki, ambyuk sareng umangsah, tandange gumregut, Raden Darmamaya miyat, prang garubuh gya denya nitih turanggi, ngabani wadyabala.
30. Wadya Sudimara lan ing Pengging, ngirit bala sareng denya mangsah, tempuh lan mungsuh yudane, samya aprang barubuh, wong Prabu Karungkala lan wadya Pengging, surak barung kalawan, gong bendhe angungkung, wadya ditya ing Prabu Karungkala, ambeg sura penempuhe ambeg wani, ngungkurken punggawa-nya.

PUPUH XI
P A N G K U R

1. Wadyabala Pengging tadhah, wadya ditya tinumbak akeh mati, tuwin ingkang nandhang tatu, ditya kalih punggawa, ngirit bala Kalabenthong Kkala Cinthung, mangsah dharat ngundha gada, sabalane ngamuk ngungkih.
2. Miwak punggawa manungsa, sira Resi Sakeli lan Baeksi, Ki **Bandawasa** Tumenggung, nempuh prang ngirit bala, campuh lawan wadya Pengging prang barubuh, gaman panah tanpa karya, sangking wus rungket ing jurit.
3. Prang rame pedhang-pinedhang, aprang gada miwah bindhi-binindhi, ana prang suduk-sinuduk, ruket aliru papan, surak umung barung gong bendhe angungkung, ing Pengging punggawanira, saniya ngawaki ngajurit.
4. Worsuh mungsuh lawan rowang, udreg dedreg denya bindhi-binindhi, mungsuh rowang kathah lampus, ing prang karoban lawan, wong Prabu Karungkala sareng kasaput ing dalu, samya mundur masanggrahan, datan kawarna ing ratri .
5. Enjing tengara budhalan, mungsuh rowang ngungkung bendhe timitir, barung lan kendhang gong umung, lajeng tempuh ing yuda, kang pangarsa panah-pinanah prangipun, tibane panah lir udan, ing mburi mangsah angungkih.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

6. Kang panah wus tanpa karya, aprang ruket tumbak tinumbak sami, pedhang-pinedhangan caruk, mungsuh rowang keh pejah, udreg dedreg pedhangan suduk-sinuduk, wor mungsuh kalawan rowang sangking wus wuru ing jurit.
7. Raden arya Darmamaya, angawaki ngirit kang pra dipati ing Pengging mangsah gumregut, ngamuk lan gustinira, numbak nigas mungsuh kang tinrajang gempur, dening Raden Darmamaya, prawira ngamuk mbek pati .
8. Wadya Prabu Karungkala keh pejah, wil punggawa kekalih wus ngemasi, pinarjaya lambungipun, ing Raden Darmamaya, wadya ditya mulat punggawane lampus, krodha pepulih ing aprang, pangamuke ambeg pati .
9. Prang rame kathah kang pejah, wong Prabu Karungkala kaseser ing ngajurit, kapareng ing praptanipun, sang Prabu Karungkala, miyat bala ditya manungsa keh lampus, yaksa Prabu Karungkala, anut titiani reki.
10. Pangamuke ngundha gada, ngiwat-iwut ngiwa nengen nggadani, ginarbeg prajuritipun, samya nga-muk kotbuta, dene ratunira ngawaki prang pupuh, punggawa ing Parambanan, pangamuke ambeg pati.
11. Punggawa Pengging gya mangsah, anadhahi mungsuh pangamukneki, caruk rok pupuh-pinupuh, ana pedhang-pinedhang, langkung rame ana kang suduk sinuduk, binarung surak gumerah, kendhang gong bendhe tinitir.
12. Mungsuh rowang kathah pejah, tan reringa maksih rok silih ungkih, ing Parambanan sang Prabu, uwung pangamukira, Raden Darmamaya gya mangsah umagut, ginada endha tan kena, ngembat lawunge pinusthi.
13. Karungkala gya tinumbak, jaja terus butul maring ing gigir, tetiyang andaka lawung, tinumbak sampun pejah, Karungkala rebah lan titianipun, Resi Sakeli umiyat, yen kang putra sribupati .
14. Tiwas kasambut ing aprang, pra punggawa Prabu Karungkala tyas umiris, dhadhal barisira ngelut, lumayu rebut gesang, ngungsi kitha ingungsir sapurugipun, wong Pengging pambujungira, kendel kasaput ing ratri.
15. Kendel neng dhusun tangkisan, kawuwusa wau Resi Sakeli, punggawa sawadyanipun, sapraptane Prabu

Karungkala, ngungsi kutha sadaya atutup pintu, rakit baris neng palatar, pra punggawa karya rakit.

16. Sakehi wong desa-desa, ingundangan dalu karya piranti, sanjawining kitha wau, jinagan rangkep tiga, sarta sinung barang tapak rangap kemput, wau retna Rara Jonggrang, miyarsa saka sangaji.
17. Tiwas kasambut ing yuda, sru karuna sesambate mlasasih, ngundhangi wadyane satus, pan arsa nganut bela, apepurih lan mengsah barenga lampus, kang paman kalih ngrerepa, sangat denira mambengi.
18. Kathah-kathah aturira, nateng Pengging unggule ing ngajurit, mintasraya marganipun, ing mangke tinimbangan, kula ingkang ngupaya janma pinunjul, tan lyan paduka sang retna, kinarya tohing ngajurit.
19. Wau Dewi Rara Jonggrang, duk miyarsa kang paman turireki, mengeting tyas pungun-pungun, aris denya ngandika, inggih paman sakarsa dika sun anut, kang mugi angsala sraya, sujanma ingkang linnwih.
20. Resi Sakeli sawusnya, pamitan mring kang putra mundur aris, sapraptaning njawi gupuh, nimbali prapunggawa, krit mring Resi Baeksi kalihipun, kang putra Patih Bubarham, **Bandawasa** tan Suligi .
21. Tumenggung Pamengkok Japtak, prapunggawa sawusnya tata linggih, Resi Baeksi ton muwus, adhi Sakeli sira, lan si adhi Bubarham sapungkuringsun, den becik padha kariya, rumeksa sang raja putri .
22. Ingsun dinuta ngupaya, minta sraya ngupaya wong linuwih, nanging namur takuningsun, siji tan nggawa bala, sira kabeh dena prayitneng pupuh, menawa mungsuh mangrempak, ngurug jagang dipun aglis.
23. Den tangguh nadhahi mengsah, udanana balang tan panah sami, mangsa bisa kang mungsuh, mangremak ngrurah kutha, yen narajang borang tapak mesthi lebur , sadaya matur sandika, sawusnya tetas kang weling.
24. Resi Sakeli gya mentar, wanci bangbang, wetan mangkati-reki, kuneng kang lagya lelaku, gantya kang kawuwusa, Raden Darmamaya, tan sawadyanipun, ingkang baris neng tangkisan, tan sagung kang pradipati .
25. Enjing gya nembang tengara, bendhenira tinabuh gya tinitir, barung tan kendhang gong umung, wadya wusnya

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

samekta, Raden Darmamaya sesigra budhalipun, pan arsa mbedah Prabu Karungkala, anjejarah amboyongi.

26. Sapraptanireng Prabu Karungkala, wong pasisir lan wong manca-nagari, kang samya munggeng ing ngayun, keh rebah keneng borang, borang tapak saweneh bandhil kemarung, tan ana selane samya, pira-pira borang eri .
27. Njawi jagang jroning jagang, mengsahira tan kandheg amanahi, balang watu kadi jawuh, tan kena pinarekan, katur marang Darmamaya langkung bendu, sigra sareng dennya mangsah, sarta mbuwang borang eri .
28. Nanging tan bisa lumampah, wong ing Pengging pinanah pasir sami, kathah ingkang nandhang tatu, tatu borang lan panah, pan sadina Pengging durung bisa maju, kang meksa maju kacuman, kinrutug watu jemparing.
29. Kasaput suruping arka, Raden Darmamaya sawadya neki, mundur amakuwon sampun, aneng dhusun tangkisan, mung punggawa kekalih kang kinen kantun, nindhihi punggawa manca, wong kutha tan kena mijil.

PUPUH XII
M I J I L

1. Enjingira gya sinasak wani, gedheg pirang gotong, borang-borang ketangkepan kabeh, borang sanja wining jagang sami, borang sailebeting, jagang langkung ewuh.
2. Lajeng rinampit kang jagang sami, pan sinungan uwot, nanging tan bisa marek jagange, kinrutug watu dipun panahi, sinebarani sami, sruwa borang kecu.
3. Samya kanggegadipati Pengging, tan bisa manjing njro, kuneng kang lagya ngrampit kuthane, kawuwusa nenggih kang winsami, pra mantri salembi, kang sinebar ngruruh.
4. Angulati ing gustinireki, radyaputra anom, Raden Baka tan kantenan nggene, kongsi nem wulan nggennya ngulati, pan dereng pimanggih RadenBBaka wau.
5. Sawusira angelaya bumi, Raden Baka manggon, kendel tapa neng curi guwane, prenah saler wetan redi kelir, duk lagya tri sasi, tapa raja sunu.
6. Wonten pawong salembi mrangguli, sigra matur gupoh, pan sadaya kang para mantrine, saba lan kendel

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

mondhok sami, aneng krajan nenggih, samya kendel dhusun.

7. Kagyat miyarsaa turing dasih, yen gusti sang anorti, tapa aneng ing guwa Crine, gya palayon kabeh para mantri, ngreksa raja siwi, sadaya gumrumung.
8. Para mantri nangis melasasih, adhuh gustiningong, paran ing karsa tilar prajane, satunggal tan arsa beta dasih, ramanta sangaji, tan ibu pukulun.
9. Sangsaya wewah sungkawaneki, mung paduka katon, rama paduka dados sedane, tan ibunta gerah angranuhi, tan arsa jejampi temah sedanipun.
10. Sampun ripurna kekalih kang lalis, ingkang sami layon, pra-pandita pancaka ngobonge, nunten wadya sadaya ngulati, ing paduka gusti, samangke kapangguh.
11. Suwawi kondur dhateng nagari, umadega katong, amengku nagri salembine, kinawulan abdi sadayeki, santana myang mantri, wadya lit sadarum. 12. Raden Baka wau duk miyarsi, atur kang mangkono, sakalangkung sungkawa galihe, darodosan waspanya dres mijil, kang kacipteng galih sedane kang ibu.
12. Dhuh ibuku sedulur ngong yekti, dene milu layon, nora nganti adegingsun rajeng, pan mangkana osiking jro galih, wasana lingnya ris, pan maksih rawatluh.
13. Heh wruhanta mantri ing salembi, samengko wakingong, durung arsa yen madega rajeng, lamun durung krama putra adi, kang ayu sairib, warnane jeng ibu.
14. Para mantri sadaya sru nangis, adhuh gustiningong, nadyan krama kang endah warnane, putrane ratu ing mancanagri, yen gusti wus dadi, Slembi madeg ratu.
15. Dereng dugi turira pra mantri, kasaru kang rawoh, Resi Sakeli wus katur age, tinimbalan wus prapta ing ngarsi, Dyan Baka lingnya ris, lah ta sinten rawuh .
16. Pundi pinangka sedya mring pundi, panggih raganingong, Resi Sakeli alon ature, kula sangking Prabu Karungkala nagari, anama Sakeli prenah pamanipun.
17. Sri Karungkala Prabu Karungkala aji, kang seda palugon, prapta kula angger salugune, dinuta suta pulunan mami, arine pawestri, Karungkala Prabu.

AKUWAN OF MANUSCRIPTS

18. Kinen ngupaya satriya adi, prawireng palugon, kang kadugi aprang ngasorake, nateng Pengging sirnakna ing jurit, ing janji nireki, tan sari rani pun.
19. Kagarwaa lajeng madeg aji, Prabu Karungkala kadhaton, langkung endah sang putri wamane, ngasoraken apsari swargadi, ayu semu lindri, pantes jangga lumung.
20. Dedeg pideksa sarira kuning, cahyane sumorot, netra balut pantes sasolahe, para putri praja kanan kering, tan won ten nyameni, warnane sang ayu.
21. Sangking Prabu Karungkala ing pangkat mami, dinuta sang sinom, saweg samadya candra lamine, anis njajah desa milang kori anyabrang peragi, prapta ngong ing dhusun.
22. Miyat ngriki bela tiyang sami, anangis gumuroh, kula tanya menawi tangis, santana mantri wadya salembi, denira ngulati , gustine kapangguh.
23. Raden Baka tapa guwa curi, milanipun gupoh, angger kawula marek marene, sakathahe atur kula sami, ingkang katur nenggih, paduka pukulun.
24. Mugi angger darbea panggalih, ing ari sang sinom, owel lamun kalaping liyane, pantes paduka ingkang mengkoni, arinta sang putri, lajeng madeg ratu.
25. Dene yen cuwa paduka benjing, sangking doraningong, amung karyanen garwa pangrembe, tan lenggana arinta sang putri, anut sakarsaning, ing priya satuhu.
26. Raden Baka wau duk miyarsi, tyasi ra sumedhot, denya sangat brangta mring ibune, pan ing mangkya langkung sukeng galih, saurira aris, nggih paman sang wiku.
27. Kula turut saaturi reki, kalamun sayektos, Resi Sakeli alon ature, jangga kula katugel ta benjing, yen cidra ing janji , mring paduka tuhu.
28. Raden Baka nari para mantri, sadaya rumojong, sampun menggah mengsah Pengging angger, wus jamake wong rebut nagari, ayekti toh pati, lawan prajanipun.
29. Raden Baka angandika aris, yen kaya mengkono, mantri salembi wong loro wae, sun duta lelancaran amulih, sawa-dyaningsun sami, kang kari atugur.
30. Aneng salembi tunggu nagari, mengko kersaningong, sun timbali mring Prabu Karungkala kabeh, ingkang kari

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

tunggu nagri salembi, kari catur mantri, lan sawadya-nipun .

31. Atur sandika kekalih mantri, nembah mesat gupoh, kang cinatur kang mantuk lampahe, kawarnaa Raden Baka nenggih, wusnya rembug dadi, pamuncunge laku.

PUPUH XIII
P U C U N G

1. Pan agupuh, parentahing wadyanipun, pan kinen siyaga, sandika kang para mantri, sawusira samekta sadayanipun.
2. Raja sunu, laju wau budhalipun, marang parambanan, kerit ing Resi Sakeli, Raden Baka anitih titianipun.
3. Kudanipun, kalih kang binekta wau, methuk gustinira, kang satunggal ules manggis, namanipun pun layar titianira.
4. Kalihipun, kuda ules janjan biru, nama pun sawangan, punika kang den titihi, Raden Baka ginarbeg sawadyanira.
5. Kudanipun, ingkang ules manggis wau, kinen nitihana, marang ing Resi Sakeli langkung suka ing lampah denya tuk karya.
6. Pan gumregut, wadya Slembi lampahipun kuneng kang kocapa, kang maksih rame ing jurit, wadya Pengging lawan wadya Parambanan.
7. Yudanipun, wong Pengging sedya angremuk, kaalanging jagang, tiga binorangan sami, yen rinampit wong Prabu Karungkala nora kena.
8. Lajeng methuk, angudani panah watu, wong desa arahan, kang ngusungi watu sami, kali opak watune kang alit tolas.
9. Pan tinumpuk, jroning jagang ngundhung-undhung, dadya rembagira, ature punggawa Pengging, ing Prabu Karungkala sae kinepang kewala.
10. Sampun sinung, wong manjing kitha kekintun, yen mbantu ngayuda, inggih sakajenge gusti, yen wong medal lajeng ngungsi linilanan.
11. Lamun wangsul, punika tinulak wangsul, supados jro kitha, telasa kang beras pari, traos sarem sapanunggalanira telas.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

12. Lamun sampun, kitha telas isinipun, mesti nempuh ing prang wong Prabu Karungkala sangking ngelih, Raden Darmamaya sarju galihira.
13. Lajeng dhawuh, punggawa sadayanipun, kitha ing Prabu Karungkala, pan kinen angepung kikis, wus kinepung kemput kutha ing Prabu Karungkala.
14. Kuneng wau, wong Pengging kang baris ngepung, wau praptanira, sira sang Resi Sakeli, ngirit Raden Baka sawadyanira.
15. Lampahipua, sinakajeng lebetipun, baris Prabu Karungkala, kagyat denira ningali, lamun Resi Sakeli ing lampahira.
16. Ngirit laku, gegaman asri dinulu, dinuga yen sraya, gya denya mengani kori, jagang-jagang wus sinung uwot sadaya.
17. Sampun laju, Raden Baka lampahipun, lan sawadya nira, kerit ing Resi Sakeli, prapteng panangkilan wadyanya sadaya.
18. Lajeng wau, pinarnah pakuwonipun, aneng pepa jangan, gustine neng pancaniti, Raden Baka ngaturan kendel sakedhap.
19. Arsa atur, uninga mring sang retnayu, sang Sakeli sigra, laju denya manjing pun, prapteng pura wus panggih lawan kang putra.
20. Katur lamun, arituk saraya pinunjul, trusing trah kusuma, putraning nateng salembi, bagus sengoh pantes yen prawireng yuda.
22. Namenipun, Raden Baka kang jejuluk, sudira ing tapa, wonten guwa wukir curi, anglir Resi sinusul ing wadyanira.
23. Kinen kondur, neng salembi madeg ratu, nunten prapta kula, pan lajeng kula aturi, tetulung prang mbantu dhateng Parambanan.
24. Aturipun, mring kang putra sang retnayu, wit prapteng wekasan, sadaya wus katur sami, ingkang putra Rara Jonggrang duk miyarsa.
25. Ngandika rum, inggih paman wus pinuju, yen yektos kuwawa, nyimakaken mengsah mami, ngong lampahi kados ature pun paman.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

26. Gya sang wiku, Sakeli malih umatur, inggih panggih tuwan, menggah adege narpati, sae tuwan dhawuhaken sapunika.
27. Amrih sujud, pamengkunireng wadyagung, pasthi lamun wewah, kandele tyasipun sami, lan paduka inggih sampun tata-tata.
28. Mring tetamu, ngurmati panembrameku, tuwin ing panedha, sayembaranira jurit, lajengipun madeg ratu Prabu Karungkala
29. Sang retnayu, sadaya sampun mituhu, ature kang painan, sawusnya busana adi, Dewi Rara Jonggrang lenggah ing pendhapa.
30. Atap pungkur, parekan pancaranipun, tuwin kering kanan, sigra sang Resi Sakeli , wangsul marang panangkilan sam pun prapta.
31. Sampun katur, saature sang retnayu, sira Raden Baka, sandika aturireki, gya parentah kang wadya mantri santana.
32. Kang tutpungkur, manjing sajroning kadhatun, Slembi prasatriya Prabu Karungkala punggawa mantri, pan sadaya tinimbalan manjing pura.
33. Ngirit laku, Patih Bubarham puniku, kang rama kalihnya, Resi Sakeli Baeksi, ngirit Raden Baka sangking tyase brangta.

PUPUH XIV
ASMARADANA

1. Raja putra ing salembi, sapraptanireng jro pura, yata wau sang lir anom, ngurmati ing sawatara, sampun ngaturan lenggah, Raden Baka duk andulu, ing warnanira sang retna.
2. Langkung kasmaraning galih, legeg tan bisa ngandika, sawusira tata lunggoh, ingayap para santana, tuwin para punggawa, yata wau sang retnayu, sawusnya anyamudana.
3. Mring tetamu ngandika ris, maring kang paman kalihnya, kinen dhawuhena kabeh, pasanggirine sang retna, kang paman tur sandika, Rara Jonggrang wusnya dhawuh, lajeng kondur manjing pura .

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

4. Mring kaputran tamansari, lawan saparekanira ingkang kantun sadayane, ri sampunipun samapta, sarate madeg nata, Resi Sakeli agupuh, madeg asru undang-undang.
5. Heh yayi Resi Baeksi, tuwin Ki Patih Bubarham, lan sakanca-nira kabeh, santana mantri punggawa, Slembi lan Parambanan, piyar sakna undhangingsun, yen mengko gusti sang retna.
6. Mintasraya satriyadi, putra salembi Dyan Baka, kang nyirnakaken mungsoh, yen kalakon Pengging sirna, sang putri toh sarira, kagarwa sang raja sunu, ing salembi Raden Baka.
7. Dene samengko mung lagi, ngaturken nagri Prabu Karungkala, iku estokena kabeh, samengko kang madeg nata, mengku nagri Prabu Karungkala, ing salembi raja sunu, jejuluk sang Prabu Baka.
8. Ngreh Prabu Karungkala nguwasani, tan lyan iku Ratu Baka, kang pantes umadeg katong, santana mantri punggawa, jumurung tur sadaya, pra wiku muja gumuruh, sarwi ngobar dupanira.
9. Saji-saji gya binagi, mring ajar para pandhita, Resi Sakeli agupoh, Ratu Baka ingaturan, lenggah ngamparan retna, dhampar gadhing kang binubut, pinathik retna kancana.
10. Ratu Baka nulya linggih, aneng ing amparan denta, Resi Sakeli agupoh, lan Resi Baeksi samya, ujung asesalaman, mring putra kang madeg ratu, sawusira tata lenggah.
11. Nulya Bubarham kyapatih, lawan santana punggawa, gantya-gantya awotsinom, ngujung marang Prabu Baka, sawusnya tata lenggah, andher ing ngarsa sang Prabu, cinatur Narendra Baka.
12. Dennya madeg narapati, neng Prabu Karungkala sengkalanya, apan keris ing untune, pan maksih jaman dupara, sawusnya prapunggawa, atap samya tata lungguh, ngandika sang Prabu Baka.
13. Heh Bubarham kyanapatih, paran wartane kang mengsah, kapriye ing prang tangkepe, Kyana Patih matur nembah, pukulun mengsah tuwan, ing Pengging tetunggulipun, senapatine ngayuda.
14. Sang raja putra ing Pengging, parab Raden Darmamaya, langkung kathah prajurite, ing Pengging nenem

AKJAVANESEMANUSCRIPTS

punggawa, kang ndherek raja putra, Surasamboja Tumenggung, surakataweng lawan.

15. Inggih Tumenggung Paligi, Tambaklampir ambak-yuda, kanem Tumenggung Wewengkon, tuwin kang para punggawa pasisir mancapraja, mila kathah balanipun, kang mengsah tanpa wilangan .
16. Prabu Karungkala kinepung wani, yen sampuna binorangan, ping kalih lebut jagange, lajeng rinampit kewala, ingurugan pepejah, duk miyarsa sang Prabu, gumujeng dennya ngandika.
17. Lah paman Resi Sakeli, mangke dika sumurupa, lan sakanca dika kabeh, sanapatine kang mengsah, kang nama Darmamaya, pan puniku ariningsun, sadulur kula nak sanak.
18. Putrane jeng paman aji, Dananata Sudinara, pinintasraya yektine dhateng Prabu Anglingdriya, mila den sareh ing prang, kang kula prih elingipun, kumpule kalawan kula.
19. Sudinara lan ing Slembi, dene yen sampun antara, laline mring jenengingong, pasthi lajeng kula gecak, duk eca paguneman, kasaru ing praptanipun, para mantri Slembi samya.
20. Sawadya kaprabon jurit, katur lajeng tinimbalan, samya nyungkemi padane, sawusnya kinen alenggah, ngandika Prabu Baka, yen wus angaso sireku, kabeli mantri sakancanya.
21. Banjur melua abaris, jagane jagang kapisan, arep arepan lan mungsoh, yen ana wong sudimara, dhawuhna prentahing-wang, yen mengko kang madeg ratu, neng Prabu Karungkala jeneng-ingwang.
22. Adhimas ingsun timbali, temua lan jenengingwang, wadya sadaya wotsinom, sandika dhawuh narendra, sawusnya paparentah, sang nata kondur ngadhatun, sapraptanira jro pura.
23. Resi Sakeli anuli, parentah para biyada, ceti parekan pan kinoji , ngladosi sakarsanira, nenggih sang Prabu Baka, ywa owah kang wus kalaku, nguni Prabu Karungkala.
24. Sandika aturureki, Resi Sakeli gya medal, lan punggawa mantuk kabeh, samya bantoni barisnya, baris njagani jagang, ing saben dina prang pupuh, lan Pengging angrampit jagang.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

25. Kuneng wau kang winarni, kang lagya prang rebut jagang, gantya malih winiraos, kang baris aneng tangkisan, Dyan Arya Darmamaya, kagyat amiyarsa atur, yen mengsah kang madeg nata.
26. Kang raka putreng salembi, Raden Baka kesahira, neng Prabu Karungkala madeg katong, nulya nimbali punggawa, Pengging wus prapteng ngarsa, Ki Tumenggung Sambojeku, Surata -weng Tambakyuda.
27. Kapat Tumenggung Panggiling Tambaklampir gangsalira, nenem Tumenggung Pamengkok, angling Raden Darmamaya , heh Tumenggung Samboja, sakancanira sadarum, satriya mantri punggawa.
28. Wruhanira mungsuh iki, samengko nagri Prabu Karungkala, iya kang umadeg katong, Slembi kangmas Raden Baka, dhaup putri Prabu Karungkala Rara Jonggrang sang dyah ayu, keneng panggasah wanodya.
29. Lah marang jeng ramaji, Pengging Prabu Anglingdriya, iku becike samengko, pasisir lan mancapraja, kang padha ngepung kitha, konen sareh yudanipun, kutha kinepung kewala.
30. Karana manawa eling, kakang mas Rahaden Baka, marang jeng rama sang katong, sandika para punggawa, sigra denya parentah, marang punggawa kang ngepung, Prabu Karungkala kang baris ngarsi .
31. Dyan Darmamaya nulya glis, utusan atur uninga, marang kang rama sang katong, sesanderan lampahira, antara kalih dina, kang dinuta wangsulipun, pan sarwi binekta serat.
32. Sigra winaca kang tulis, parentahira sang nata, Anglingdriya mring putrane, heh kulup Dyan Darmamaya, aturira sadaya, atur uninga sadarum, saliring pratingkahira.
33. Sanget sukane tyas mami, bokmenawa kakangira, sinungan eling ing tembe, bener nggonmu sareh ing prang, dene yen wis antara, kudu lali kakangamu, kudu duduk madeg nata.

PUPUH XV
MEGATRUH

AK JAVANESE MANUSCRIPTS

1. Pan ing kono luwih pamikirireku, rembugmu lan pradipati, utamane lamun mungsuh, padha ngetoni ing jurit, iya pethuken prang popor.
2. Nadyan mungsuh nora metoni prang pupuh, kudu ngekep jro kiteki, tan eling mring jenengingsun, iya rajegen tumuli, yen wus tita nggone ngraton.
3. Wusnya titi serat pinaringken gupuh, marang sagung pradipati, genti-enti nggenya ndulu, serat parentah sangaji, lan kang putra sampun condhong.
4. Kuneng Raden Darmamaya kang winuwus, nalika adegira ji, ing Prambanan etangipun, lamine prapteng samangkin, pan sampun wolung pancorong.
5. Eca denya angekep jroning kadhatun, nyarehken mungsuh kang rayi, kaping kalih tyasnya linglung, sanget denya nahen brangti, mring Rara Jonggrang sang sinom.
6. Saben dalu pinarpekan dalemipun, kukuh tan arsa ngengani, Ratu Baka anelas ayun, denya minta sih sang putri, rehning wus pinasthi jodho.
7. Muga sang dyah paring usadaning gandrung, kang supaya bisa gupti, nyirmakken mungsuhireku, sangking rasaning tyas mami, mungsuh wus aneng astengong.
8. Rara Jonggrang saking jro pintu sumaur, duh sang nata tuwan mangkin, pan wus tetap dadya ratu, ngong tan arsa adreng janji, samangsane mungsuh asor.
9. Prajeng Pengging sirna samadyaning pupuh, pasthi kawuta sumiwi, dadya garwanya sang prabu, ngong tan arsa adreng janji, mesthi atur ngong sayektos.
10. Raju Baka duk miyarsa jangkung ngungun, kalingseman jroning galih, tan mantuk nendra ing datu, pijer denira kuliling, sangking denya sangat ngamong.
11. Gya parentah mring wadya punggawanipun sang prabu arsa ngawaki, ing prang anyirnakken mungsuh, punggawa satriya mantri, esuk den samekteng kewoh.
12. Tur sandika Patih Bubarham agupuh, parentah ing pradipati, datu siyaga prang pupuh, yata kawarna kang enjing, munya tengara kendhang gong.
13. Bebarungan tengara bendhe angungkung, wadya ing pengging miyarsi, gya atur uninga gupuh, maring gusti senapati, baris tangkisan wus rawoh.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

14. Sampun katur yen ing prabu karungkala sang prabu, arsa mungkasi ing jurit, Raden Darmamaya muwus, ngun dangana pradipati, kang ngepung jaganging mungsuh .
15. Lamun ratu Prabu Karungkala metu prang pupuh, tadhahana ing ngajurit, pesthi ingsun nuli rawuh, duta sandika turneki, gya nembah mundur dedhawoh.
16. Aneng wuri Raden Darmamaya gupuh, samekta lan pradipati, wadya siyaga gumuruh, kendhang gong bendhe tinitir, ngungkung barung swara awor.
17. Sawusira siyaga budhal wadyagung, sangking ing tangkisan enjing, lampahing bala gumregut, wau Prabu Karungkala winarni, enjing busana kinaot.
18. Sawusira jangkep kaprabon prang pupuh, sasmita wadyanireki, budhal punggawa pangayun, sangking ing kitha angili, gumregut lampahnya tinon.
19. Wadya Pengging kang ngepung wus samya kumpul, aneng sawetane kutheki, punggawa manca prajeku, praptane mengsahireki, lajeng mangsah ing palugon.
20. Wadya Pengging punggawa manca prajeku, pengkuh denira nadhahi, pangarsa rame prangipun, panah pinanah pra sami, dresing sanjata lir jawoh.
21. Kathah pejah wadyaning rowang lan mungsuh, kasaru praptanireki, Ratu Baka kagyat ndulu, sigra rigatag pradipati , ngirit bala prang baruboh.
22. Nyenyuweni prang panah-pinanah iku, sandika kang pra-dipati, wusnya parentah sang prabu, gya ngetap kudanireki, ngirit bala mengsah gupoh
23. Noncong watang ginarbeg wadya gumregut, mangsah lajeng nempuh wani, rok ruket aprang lan mungsuh, punggawa Prabu Karungkala sami, kagyat gustine sang katong.
24. Ngawaki prang ngamuk lan sawadyanipun, Tumenggung Japlak nulya glis, sakancane pra tumenggung, ngirit bala angawaki, nempuh prang kalawan mungsoh.
25. Kathah pejah wong Pengging ing yudanipun, ingamuk ing pradipati; Prabu Baka ngamujk liwung, ngiwa nengen amemati, tandange lir kebo giro.
26. Pan kasoran wong Pengging ing yudanipun, Dyan Darmamaya nulya glis, mangsah lawan punggawa gung,

AKJAVANESEMANUSCRIPTS

nem punggawa brubuh sami, surak barunglan kendhang gung.

27. Aprang campuh kang rowang kalawan mungsuh, langkung ramene ngajurit, benthak lawung pating kalepruk, tumbak-tinumbak prasami, saweneh ruket palugon .
28. Pepedhangan ana kang suduk-sinuduk, kang ruket tarik-tinarik, langkung rame yudanipun, barung tan surakireki, bendhe ngungkung tan kendhang gong.
29. Prabu Baka miyat yen karoban mungsuh, sangsaya krura ing jurit, pangamuke wuru marus, kadya bantheng tawan kanin, tan mundur anempuh mungsoh.

PUPUH XVI
D U R M A

1. Prabu Baka pangamuke lir sardula, ngiwa nengen numbaki, kang celak cinandhak, mungsuh pejah binuwang, ana kang mati binithi, miwah dinupak, Prabu Karungkala pradipati.
2. Tilar baya abayak pangamukira, punggawa para mantri, ngalingi ratunya, neng ngarsa ngamuk krura, singa kang mangsah kabalik, wong Pengging kathah, kang pejah miwah kanin.
3. Datan kena tinanggulang yudanira, wong Prabu Karungkala ing jurit, wuru pangamuknya, wong Pengging kathah pejah, kaseser yudanireki, Dyan Datmamaya lan sagung pradipati.
4. Sabalane mundur kawal ing ngayuda, binerek datan keni, Raden Darmamaya, kendel sawadyanira, lan santana pradipati, ngumpul barisnya, aneng malinjon sami.
5. Pinajupat barise kang pradipatya, samya prayitneng westhi, bala Parambanan, prapta bereg katulak, manungsa lawan raseksi, prang sedya ngidak, wong Pengging kukuh wani.
6. Katur marang Prabu Baka yudanira, yen mangke wadyeng Pengging, neng mlinjon barisnya, tan kenging tinanggulang, singa kang mangsah kabalik, sang Prabu Baka, pangandikanira aris.

AK JAVANESE MANUSCRIPTS

7. Yen mangkono iya sarehna kewala, menawa sinung eling, mring sariraningwang, si adhi Darmamaya, sira apacaka baris, kene prayoga, neng gondhang kene becik.
8. Sedeng dohe lan barise mungsuh ika, pada kariya sami, sun mundur mring kitha, kang milua mring wang, mung wadyaningsun, Salembi lawan si paman, iya Resi Sakeli.
9. Paman Resi baeksi lan sira patya, sandika aturneki, kang wadya punggawa, wus tata barisira, tata pasanggrahan sami, neng kali gondhang, Prabu Baka anuli.
10. Sabalane kondur marang Parambanan, tuwin Resi Sakeli, Baeksi kalawan, Kyana Patih Bubarham, prapteng kutha tugur sami, neng panangkilan, sagung wadya salembi .
11. Sadayane tugur aneng pakajangan, wau sri narapati kondur manjing pura, njujug kaputren prapta, ndhodhog nguwuh minta kori, dhuh pujaningwang, Rara Jonggrang maswari.
12. Ingsun prapta sangking prang ungguling yuda, mungsuh wus bubar ngisis, neng minjon wus tebah, sima kawatiringtyas, ingsun wenganana gusti, sira welasa, pun kakang nahen brangti.
13. Rara Jonggrang nyauri kula lenggana, yen dereng bedhah Pengging, mboyongi jejarah, tetapo wus ungguling prang, puniku tetap ngentasi, ungguling yuda, kula tan cidreng janji.
14. Masthi kula marek lan angestu pada, dhateng paduka aji , yen tuwan wasesa, pinten laraning pejah, bela rakaji kang lalis, sang Prabu Baka, myarsa tinge sang putri .
15. Langkung linsem mundur ngadhuh ngusap dhadha, lajeng dennya kuliling, marang patamanan, angundhuh kembang-kembang, kinarya nglelipur galih, denira brangta, mring kang rayi sang putri.
16. Salamine kondur prang sangking tangkisan, asupe dhahar guling, sangking sanget brangta, tan ana kang kacipta, mung Rara Jonggrang sang putri, ngusadanana denira sanget brangta.
17. Wus alami dennya kondur Prabu Baka, nimbali pra bupati, sapalih kantuna, njagani prang lan mengsah, sepalih wus mundur sami, prapteng Prabu Karungkala, mareg gusti sangaji,

18. Pan dinangu denira prang lawan mengsah, punggawa matur sami, yen sadina-dina, denira prang lan mengsah, gantya mundur gantya ngungsir, wadya punggawa, bereg-binereg sami.
19. Prabu Baka alon denira ngandika, ya sun sarehken dingin, iya bokmenawa, si adhi Darmamaya, eling marang jeneng mami, minangka tandha wong nekem tanah Jawi.
20. Ing samengko becik sira kasukana, yen ora den unggahi , poma aja sira, nglarag barise mengsah, sandika kang pradipati , sang Prabu Baka, nulya kasukan sami.
21. Ngaben sawung sadina-dina mangkana, kinarya nglipur brangti, sang kalannya gora, duta wiwara sabda, wusnya mangkana sang aji, gya paparentah, mring sagung pradipati.
22. Kinen wangsul baris pajeg aneng gondhang, nindhihi para mantri, lan wadya raseksa, kantun kalih punggawa, sandika kang pradipati, gya sareng budhal, mring gondhang pacak baris.
23. Tan kawarna kang samya ayun-ayunan, Prabu Karungkala tan ing Pengging, ing wuri kocapa, sawusira sawarsa, kalangenanira satin, angaben gemak, kinarya nawung brangti.
24. Miwah pabarisan ki Tumenggung Japlak, lan sagung pradipati, samya ngaben gemak, pan maksih tunggil warsa, Rara Jonggrang animbangi, lan embanira pan samya ngaben jangkrik.
25. Pan kinarya nglelipur sungkawanira, kang raka sedaneki, Prabu Karungkala, milanya Rara Jonggrang kasukan angaben jangkrik, tinut ing kathah, tuwin sri narapati.
26. Prabu Baka cinatur sengkalanira, nalika ngaben jangkrik, apan sariranya sanga aneng gapura, mangkana ing taun malih. Sang Prabu Baka, sampun ngaturan uning.
27. Ing kipatih yen Tumenggung Mlandang Japlak, denira nginjen jangkrik, mampir baris mengsah, arsa nyidreng ngayuda, dhateng senapati Pengging, pan kawenangan, nuju langtang ingratri.
28. Raden Darmamaya mubeng pabarisan, lajeng campuh ing jurit, lawan Darmamaya, neng jawi pabarisan, Mlandangjaplak den larihi, curiga pejah, balane mawur ngisis.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

29. Ngungsi dhateng pun Tumenggung **Bandawasa**, wadya bala ing Pengging, tan wonten kang nglarag, Prabu Baka ngandika, jer si Mlandangjaplak iki, ngelirken wekas, yen mengkono apatih.
30. Aja sira gentekake sutanira, miliha wong kang becik, kyapatih sandika, cinatur sengkalanya, Mlandang Japlak pejahneki, pan trusi suka, nawa sangane kanthi.

PUPUH XVII
K I N A N T H I

1. Wus lami dennya gung wuyung, Prabu Baka tyas kasingsir, kasmaran naming Rara Jonggrang, tan katekan prapteng mangkin, saben arsa winisesa, sang dyah arsa nganyut pati.
2. Suduk sarira puniku, marmanya sri narapati, Prabu Baka emeng ing tyas, satemah anawung brangti, kasmaran mring Rara Jonggrang, linali-lali tan tali.
3. Siriamur tan antuk lipur, dennya ngaben puyuh jangkrik, tan lyan amung Rara Jonggrang, kang katon warnanireki, tumemplok poking paningsal, angeket muleting ati.
4. Gumantung aneng jejantung, saben dalu animbali, kang paman Resi kalihnya, Resi Sakeli Baeksi , kinen ngimur sang retnengdyah, nanging wus tan kena kungkit.
5. Marmanira sang Prabu, linglung subrantanireki, supe dhahar lawan nendra, yen dalu anringak-ringik, mider mider patamanan, tansah denira ndaleming.
6. Daleminging among gandrung, kang sinambat namung sang putri, singa ranu kunir pita, paran baya awak mami, bisa katemu lan sira, dadiya pamurung pati.
7. Paminta sih puspa layu, sun tetedha sira gusti, nglayonana brantaningwang, sekar jwala ngawiyati, srenging tyas pan amung sira, kang dadya tambaning branti.
8. Rema seta pamenipun, janma minta melasasih, sun tetedha raganingwang, wanuha lan sira gusti , ron aking kentaring toya, sumarah karsanta gusti.
9. Kebo bang sungune tanggung, sartane kang inten abrit, kang kepi mung sira mirah, sela kang rineka janmi, karya rencananing driya, maring sun sira mas kwari.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

10. Palwa kandheg samodragung, suket rinumpaka kadi, neng galeng sri tiningalan, sun labuhi rontang-ranting, yen sira tan nurutana, nggon ingsun kandhuhan kingkin.
11. Kuneng Prabu Baka wau, kang tansah ngame daleming, kadya wong antara gila, angungrun barang kaeksi, pinindha Dyah Rara Jonggrang, gantya malih kang winarni .
12. Wayahira Sangaprabu, Anglingdriya nateng Pengging, Raden Bandung wus diwasa, sangking pamujanireki, Sang Wikuajar Rencasa, siniram ing gege warih.
13. Sembada diwasanipun, karem martapa ing wukir , amrih prakosa digdaya, sembada warnanireki, dedeg prakosa pideksa, balung otot netra andik,
14. Ajar Rencasa rebabu, melas pamulangi reki, kaprawiraning ngayuda, prakosa sudira sekti, mring Raden Bandung kang wayah, dasar karem mati ragi.
15. Kang eyang suka kalangkung, Prabu Anglingdriya Pengging, kang wayah sura sembada, kaprawiraning ngajurit, Raden Bandung sawusira, yuswa kawan welas warsi.
16. Gangsal welase lumaku, diwasanira pan samijangkung yuswa tigang dasa, sangking toya gege nenggih, lan sangking pamujanira, Ajar Rencasa sang Resi .
17. Samana Rahaden Bandung, pamit ing eyang sang aji , nusul marang pabarisan, arsa abebantu jurit, kang eyang Sri Anglingdriya, pangandikanira aris.
18. Yen kenaa sira kulup, pan durung mangsanireki, aja bebantu ngayuda, banget sumelang tyas mami, sangking katimuranira, kang wayah meksa turneki.
19. Ajar Rencasa umatur, pukulun sri narapati, ature wayah paduka, kala kang njangkung semedi, wonten ing rebabu arga, mupung kula maksih urip.
20. Duk myarsa sangaprabu, Ajar Rencasa turneki, dadya nuruti turira, kang wayah gya den paringi, busana kepraboning prang, pusaka agemireki.
21. Nguni kang eyang sang Prabu, pancadriya nateng Pengging, lawan parentah kyapatya, heh Tambak-baya den aglis, dhawuhana kancanira, andel ngong mantri sinelir.

AKJAVANESE MANUSCRIPTS

22. Rolas sawa dyanireku, nem atus keprabon jurit, heh emban Tumenggung Batang, ngiringa gustinireki, si Bandung bebantu ing prang, poma den angati-ati.
23. Umiring gustinireku, rolas kang mantri sinelir, aja pisah lawan sira, kalih sandika turneki, kyapatih gya paparentah, sawusnya samekta sami.
24. Nulya wau Raden Bandung, sawusnya busana nuli, sakeprabоning ngayuda, pamit ing eyang sang aji manembah mangaras pada, rinangkul lungayaneki.
25. Pangandikanya sang Prabu, Raden Bandung wayah mami, muga rahayuweng yuda, Raden sawusnya ngabekti, lengser sangking ngarsa nata, lan Ajar Rencasa Resi .
26. Lajeng mantuk mring rebabu, manungku puja semedi Raden Bandung sawadyanya, budhal bebantu ngajurit, tan arsa nitih turangga, dadya darat sawadyeki.
27. Tuwin Ki Satang Tumenggung, tan pisah lan gustineki, mung kang mantri seseliran, kalih welas kinen sami, anindhihi barisira, neng ngarsa nitih turanggi.
28. Lampahing marga gumuruh, budhalira sangking Pengging, pan ing wanci lingsir andhap, prapteng klepu wanci mahrip, kendel wau lampahira, aso sawadyanireki.
29. Raden kendel aneng dhusun, kuneng kang makuwon sami, wuwusen prajeng Prabu Karungkala, Prabu Baka kang winami, brantanira mring sang retna, linali tan kena tali.
30. Linipur tan antuk lipur, cipta puwara ngemasi, yen sawengi iki datan, bisa sajiwa karon sih, lan kang dadya ela-ela, akarya linglunging branti.
31. Dadya Prabu Baka wau, nempuh byat duwa kang kori, menga lajeng mring papreman, sang dyah nuju lagya guling, lajeng rinangkul kewala, winasesa ing saresmi.
32. Bedhah kuthane pinanggut, pira kuwate pawestri, sadalu datan kena sah, nutug denira saresmi, wantu wus samya diwasa, ratu Baka anutugi .
33. Kuneng kang lagya mong lulut, Raden Bandung kang winarni, lingsir dalu wayahira, anis tilar wadyaneki, lajeng mring barisan mengsah, lampahe anulih wuri.

PUPUH XVIII
P A N G K U R

AKI JAVANESE MANUSCRIPTS

1. Pan ing wanci bangbang wetan, Raden Bandung barisan gondhang prapti, cancut lajeng denya ngamuk, sesumbar nguwuh lawan kagyat wadya Prabu Karungkala nyana mungsuh, malinjon kang nukup ing prang, lajeng denira nadhahi.
2. Ing ngarsa uleng-ulengan, pangamuke lir bantheng taman kanin, Raden Bandung kinarubut, sinosok ganjur watang, datan pasah lir sinosok godhong tebu, Dyan Bandung teguh ventala, kulit lir balabak wesi.
3. Sembada prkosanira, mengsah ingkang neng ngarsa tinempiling, dhinupak miwah tinapuk, ajur mukanya pejah, kang sinendhal rangkep pat lima pitu, lir ngrenggut krokot kewala, binuwangan tibatebih.
4. Ana kang kena sinendhal, sinabetken wreksa ajur wor siti, Raden pamukira liwung, tan kena tinadhahan, kuneng wau kang lagya suka prang ngamuk, kocapa Tumenggung Batang, neng klepu kagyat ningali.
5. Gustinira Raden wayah, datan ana panarkanira sami, yen dhingini lampahipun, mring barisan kang rama, Ki Tumenggung sigra budhal dalu-alu, lan para mantri seliran, kebut sawadyanireki.
6. Prapteng mlinjon byar rahina, Raden Darmamaya wus tata baris, miyarsa swaraning mungsuh, gondhangrame gumerah, wus tinarka yen badhe mangsah prang ngamuk, mila Raden ngrakit bala, samekta denya nadhahi.
7. Kagyat miyat praptanira, baris sangking wuri manempuh wani, Raden gya parentah gupuh, kasaru praptanira, Ki Tumengguing batang umatur wot santun, wonten pundi putra tuwan, Dyan Bandung kang kula iring.
8. Dinangu katur sadaya, ing wiwitan prapta wekasaneki, sangking Pengging budhalipun, kagyat dhuk amiarsa, Raden Darmamaya wus andugeng kalbu, yen ing prang kang ngamuk mengsah, kang putra sang raja siwi.
9. Gya dennya nembang tengara, Raden Darmamaya lan pra dipati, sigrasigra budhalipun, nggitik baris ing gondhang, kawarnaa rang lagya rame prang pupuh, Raden Bandung pamukira, kinarubut para mantri.
10. Tan kanggeg pangamukira, pra punggawa ngirit wadya nadhahi, pangamuke Raden Bandung, tempuh lan

Bandawasa, Raden Bandung kinrubut punggawa telu, Tumenggung pamengkok lawan, tiga Tumenggung Sulila.

11. Binuntar king kiri kanan, Raden Bandung panggah datan nedhasi, krodha dennya nyandhak gupuh, lawunge **Bandawasa**, sru sinendhal karungkep ing tibanipun, **Bandawasa** gya dhinupak, sirah baleduk wor siti.
12. Punggawa kalih umiyat, langkung hebat dhinupak angoncati, lumayu sawadyanipun, Raden Bandung sesumbar, heh mandega mungsuh aja na lumayu, patine si **Bandawasa**, samengko ingsun kekasih.
13. Parap Bandung **Bandawasa**, sigra wadya raseksa kang nadhahi, sangking kering kanan ambyuk, kapareng praptanira, Raden Darmamaya sawadyanireku, punggawa Pengging saksana, tajeng mangsah nempuh wani.
14. Prang rame tumbak-tinumbak, pedhang gada rame bindhi-binindhi, Raden Darmamaya liwung, ngamuk lan pradipatya, wadya bala Prabu Karungkala manungsa diyu, keh pejah kedhik kang gesang, kuneng wau sri bupati.
15. Prabu Karungkala Sang Ratu Baka, amiarsa ature Kyana Patih, lamun **Bandawasa** lampus, mengsah nukup ing gondhang, wadya bala Prabu Karungkala yudanipun, praptane narendra Baka, lajeng wangsul ing ngajurit.
16. Prabu Baka munggeng ngarsa, ngirit bala lan sugeng pra dipati, sarwi ngundha gadanipun, eampuh prang lawan mengsah, wadya Pengging kang karsa kathah lampus, panggadane ratu Baka, wong rangkep tiga babarji.
17. Sigra Bandung **Bandawasa**, methuk ing prang pangamuke den ta dhahi , Prabu Baka sigra gupuh, mring Bandung **Bandawasa**, tinadhahan gadane sampun rinebut, tiba karungkep sinendhal, dhinupak sri narapati.
18. Ratu Baka sampun pejah, sirah ajur balane kekes miris, santana prajuritipun, ngamuk pepulih ing prang, tampa kiwul wong Prabu Karungkala kathah lampus, sakarinira kang gesang, ngungsi kitha tutup kori .
19. Rakit baris neng palatar, pan kasaput dalu kendeli-reki, Raden Darmamaya wau, parentah mring kang putra, Raden Bandung **Bandawasa** kinen kantun, lan sagung mantri punggawa, ngepung praitibanan nagari.
20. Aja nuli sira gecak, angantia kulup ing prapta mami, neng tangkisan barisipun, arsa atur uninga, marang Pengging

bokmenawo teluk, ywa kongsi keh kang palastra, putra sandika wotsari.

21. Sigra Raden Darmamaya, sabalane mundur makuwon sami, neng tangkisah barisipun, kuneng kang masanggrahan, kawamaa Prabu Karungkala wong jro kadhatun , jalu estri kagegeran, ing pejahira sang aji.
22. Kasambut neng ngadilaga, ya ta wonten santananya sang putri, Jaka Burdan namanipun, Baeksi kang peputra, pan puniku duk wit kala timuripun, denira kanduhan branta, mring kang raka sang retnadi .
23. Nanging sira Jaka Burdan, ajrih matur mring kang rama sang Resi, mangkya pejahe perang pupuh, Prabu Baka kalawan, ingkang raka Patih Bubarham kasambut, kang rama lawan kang uwa, Resi Sakeli Baeksi.
24. Pejah mglabuhi prangira, kunarpane tan kantenan kang ngambil, mangkya lajeng lampahipun nagari Parambanan, kuthanira pepet kinepung ing mungsuh, Jaka Burdan marek sigra, ing raka sang raja putri.
25. Ingaturan lols medal, kulo ingkang nderekken tuduh margi supados rahayunipun, Rara Jonggrang tan arsa, wus sun sedya mati urip raganingsun, mbelani bedhahing praja, Jaka Burdan duk miryasi.
26. Langkung sungkawang driya, de sang putri ingaturan tankeni, undure sungkaweng kalbu, wus wangsul maring jaba, ya ta wau pra mantra kang sepuh-sepuh, Prabu Karungkala apaguneman sausira rembag sami.
27. Enjing gya bongkok gegaman, medal saking kitha wus prapteng njawi, saaturira wus katur mring Bandung **Bandawasa**, gya parentah mring mantri punggawanipun, sawadyanya manjing kitha, sapraptanira jro puri.
28. Sadaya wus jinarahan, binoyongan kinupulaken sami aneng sajroning kadhatun, Dyan Bandung **Bandawasa**, kagyat miyat Rara Jonggrang warnanipun, langkung denira kasmaran, endahira andanani.

PUPUH XIX
ASMARADANA

1. Dasar wus timuri reki, Raden Bandung **Bandawasa**, nadyan endah ing warnane tan arsa estri pideksa dedege

sariranya, kang kinarsan Raden Bandung, pawestri kang awak lanang.

2. Dedeg purusa mantesi, ayu sembada warnanya, pantes ing tandang tanduke, kang dadya karsaning priya, mangka mangke umiyat Rara Jonggrang warnanipun, ayu sembada ing warna.
3. Dedeg pideksa mantesi, dinangu matur prasaja, yen arinira sang katong, Karungkala kang wus lena, parap Dyah Rara Jonggrang, maksih lamban marmanipun, diwasa tan arsa karma.
4. Raden Bandung ngandika ris, yen mangkono sira Rara, iya aja keparandaoh, sireku iya tetepa, dadiya garwaningwang Rara Jonggrang matur nuwun, saking dereng arsa karma.
5. Raden Bandung duk miyarsi, ing ature Rara Jonggrang, wau kacaryan ing tyase, cinatur sengkalanira, bedhahe Parambanan cipta sonya ngambareku, iku kabeh yen ing jaman.
6. Wus ngalih jamanireki, nenggih ing taman tateka, pan sewu sanga angkane, wau Bandung **Bandawasa**, kawit ing lingsir wetan, dennya miluta sang ayu, mrih ngleganana ing karsa.
7. Ngantos suruping ywang rawi, sang dyah ature tan owah, suka lamun prapteng layon, saking dereng arsa krama, Dyan Bandung **Bandawasa**, brantanira mring sang ayu, wus tan kena sinayutan.
8. Pan ing wang sirep janmi, sang dyah arsa winasesa, Rara Jonggrang lon ature, yen temen-temen paduka, asih dhateng kawula, dasihaken abdinipun kawula gadhah panedha.
9. Raden Bandung ngandika ris, yayi sira njaluk apa, nagara Pengging pan akeh, kaya ora kakurangan, Rara Jonggrang turira, kawula boten nenuwun, mas picis myang raja brana.
10. Kang kawula suwun namung, kudanganipun jeng rama, Resi Suwarda maring ngong, putraningsun Rara Jonggrang, sun tetedha ing dewa, ing besuk diwasanipun, oleha jodho satriya.
11. Kang guna prawira sekti, prakosweng prang mandraguna, kang bisa nekuni kabeh, ingkang candhi sela sasra,

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

sadalu saged dadya, among punika pukulun, sanget panuwun kawula.

12. Mugi paduka, kudangan kula punika, paduka satriya kaot, sudibya prang mandraguna, yen wus sayekti nyata, jodho kawula pakulun, kados paduka tan kweran.
13. Nenuwun ing jawatadi, kudangan kula punika, mangka paduka tan sagoh, kawula sanget lenggana, pinten laraning pejah, suka pejaha ragengsun, suduk jiwa sapunika.
14. Raden Bandung duk miyarsi, ature Dyah Rara Jonggrang, langkung emeng jro driyane, arsa misesa asmara, sumelang tyas manawa, Rara Jonggrang nganyut tuwuh, ngel milih datan ana.
15. Ngupaya pawestri malih, kang sembada warnanira, lir Rara Jongrang citrane, dadya Bandung **Bandawasa**, alon dennya ngandka, iya Rara ingsun turut, kang dadi panuwunira.
16. Kang muga Hyang Maha Luwih, nyembadanana maring ingwang, ing panuwunira kabeh, Raden sawusnya ngandika, parentah wadya bala, sadaya kinen akantun, rumeksa sang dyah neng pura.
17. Sandika ature sami, Raden Bandung **Bandawasa**, sangking pura sigra miyos, sapraptanireng ing jaba, muja semedinira, sanget denira manekung, minta pitulungan dewa.
18. Sawusnya muja semedi, Raden Bandung Bandawasa, ing malem gara kasihe, lingsir dalu wayahira, matak aji karosan, anyandhaki watu-watu, ageng alit kang kinarya.
19. Candhi reca warni-warni, sarta pitulunging dewa, byar rahina reca dados, nulya wau praptanira, sang retna Rara Jonggrang, ginarbeg pawonganipun, lan Raden Bandung wus panggya.
20. Sang retna umatur aris, Raden punapa sampun, candhi reca sewu dados, Raden Bandung saurira, yayi kabeh wus dadya, warna-warna reca sewu, mung kurang siji tetepnya.
21. Kaselak kerinan yayi, Rara Jonggrang aturira, punika tetep tan dados, Raden Bandung karsinira, dhuh Yayi karsaningwang, kurange sawiji iku, ngenteni ing praptanira.

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS

22. Arsa sun petha sireki, penggambaringsun ing reca, mulane kurang sawiyos, Rara Jonggrang duk miyarsa, langkung cuwaning driya, ngundandika jroning kalbu, yen Raden ingsun tampika.
23. Sun watara nora keni, banjur misesa kewala, dadi ingsung temah layon, becik ingsun samudana, sawusnya ngundandika Rara Jonggrang lon umatur, Raden lamun makatena.
24. Kawula arsa udani, lan ngeteng reca punika, Raden Bandung ngandika lon, ya yayi sakarsanira, sang retna sigra mentar, mariksani reca sewu, ginarbeg cethi parekan.
25. Pawongan suka ngingali, reca sewu warna-warna, dupi sadaya kalimpe, sang dyah sigra dennya kesah, nggeblas manjing ing wana, nurut jurang ngurung urung, lan parekan kagyat miyat.
26. Gustine datan kaeksi, sigra ngulati ngupaya, ingubres datan kapanggoh, pawongan sami karuna, maksih dennya ngupaya, matur maring Raden Bandung, yen kang rayi musnanira.
27. Raden Bandung duk miyarsi, langkung sungkawaning driya, sigra den ulati age, desa-desa tan kapanggya, gya dennya manjing wana, dennya ngulati sang ayu, tansah dennya ngusap jaja.
28. Raden Bandung sambat mati, samarga-marga karuna, jro kutha Prabu Karungkala geger. Tumenggung Batang saksana, nuduh mantra sekawan, kinen tur uninga gupuh, kang rana baris tangkisan.
29. Kang dinusta mesat aglis, ing wuri mantra punggawa, sinebar sadaya bodhol, sawadyanya manjing wana, nenitik desa-desa, kang ngulati Raden Bandung, wau kang mantri sakawan.
30. Ing tangkisan sampun prapti, katur Raden Darmamaya, yen ingkang putra musnane, ngulati dyah Rara Jonggrang, putri ing Prabu Karungkala, kagyat duk miyarsa atur, sigra Raden Darmamaya.
31. Budhal sawadyanireki ngupaya musnane putra, wana wana myang desane, sadaya ingubres samya, kongsi samadya candra, putra meksa tan kapangguh, kang ngupaya kudhandhangan.

AK JAVANESE MANUSCRIPTS

PUPUH XX
DHANDHANGGULA

1. Malah mangilen dennya ngulati, raja putra meksa tan kapanggya, kang rama sru sungkawane, kantaka datan emut, Raden Darmamaya pan saking, trisna mring putranira, wau pra Tumenggung, ing Pengging apirembangan, wusnya dadi bupati batang tinuding, lan mantra Sudimara.
2. Sawadyanya sami kinen maksih, angulati marang gusti nira , Raden Bandung sapungkure, sandika aturipun, ki Tumenggung Batang annuli, lan mantra Sudimara sawadyanya kebut, wangsul angulati samya, ing gusitne Dyan Bandung kang kesah anis, awau sagung punggawa.
3. Pengging miwah kang manca nagari, gustinira Raden Darmamaya, wus wino ting jumpanane, sawadya budhal kondur, miwah wadya Prabu Karungkala sami, sadaya antut wuntat, umiring neng ngayun, datan kawarna ing marga, lampahira wus prapta nagari Pengging, gumrah wadya sapraja.
4. Samya mangkana methuk ing gusti, papteng kitha laju manjing pura, sinarekken ing daleme, kang garwa kawlas ayun, ingkang raka gerahireki, tuwin musnane putra, ing Pengging sang Prabu, lan kang garwa sru sungkawa, tan kawarna sigegen nagari Pengging, Prabu Karungkala kang winarna.
5. Jaka surdan salolosireki, ingkang raka Dewi Rara Jonggrang, langkung sungkawa driyane, sigra dennya anusul wus anyipta lamun kapanggih, jer pasthi jodhonira, iku ciptanipun surdan denira ngupaya, njajah desa manjing wana munggah wukir, nging maksa tan kapanggya.
6. Kuneng malih gantya kang winarni, sira emban ki Tumenggung Batang, lan mantra Sudimarane, sawadya balanipun, dennya sami ngupaya gusti, pandhes pasisir samya, ing segara kidul, jurang pereng rong jinajah, wusnya tita Raden wayah tan kapanggih, sigra Tumenggung Batang.

AK JAVANESE MANUSCRIPTS

7. Sakancane mantuk marang Pengging, praptanira katur mring sang nata, yen ingkang wayah murcane, ingubres tan kapangguh, wana jurang ardi mentawis, pagelen tan kapanggya, wau sang aprabu, miyarsa langkung sungkawa, lan ngaturan uninga lamun sang Resi, Ajar Rencasa mekrat.
8. Mila langkung rencakaning galih, nateng Pengging Prabu Anglingdriya, sawusnya dadya rembage, lan Patih punggawagung, animbali kang para Resi, miwah sasaratira, wus samekta sampun, praptane ing dina soma, nateng Pengging miyos munggeng pancaniti, lengggah ngamparan retna.
9. Pan ingayap sagung para cethi, ingkang samya ngampil upacara, para biyada wurine, putra tri munggeng ngayun, Raden Darmamaya pan malih, Raden Suwelacala, putra wragilipun, Rahaden Pandayanata, prasantana andher mungging kanan kering, ing ngarsa Kyana patya.
10. Lan punggawa para pradipta, kanan keringira prapandhita, tuwin para mantra andher, panangkilan supenuh, manca praja miwah pasisir, sang Prabu Anglingdriya, tedhak dennya lunguh, jumeneng sru undhang-undhang, heh ta pati tuwin ingkang pradipati, pasisir mancapraja.
11. Ngestrenana ing parentah mami, yen samengko ingsun amagawan, kaprabon ingsun sumeleh, ingkang gumantya ratu, madeg nata nagari Pengging, mengku rat tanah jawa, putraningsun mantu, jejulukireng narendra, apeparap Prabu Darmamaya nenggih , jumurunga sadaya.
12. Kyana Patih tuwin pradipati, saur peksi jumurung ing karsa, prawiku gumrah pujane, rahyuning kaprabun, Resi Anglingdriya anarik, ingkang putra cinandhak, lininggihken sampun, munggeng ingamparan retna, Resi Anglingdriya wus lenggah ing kursi, gya sagung prasantana.
13. Mangsah ujung mringkang madeg aji, gantya-gantya nulya Kyana patya, lawan pradipati kabeh, sawusnya wangsung lungguh, prapunggawa aglar ing ngarsi, lajeng samya bujana, saji-saji sampun, binagi para pandhita, sang Bagawan Anglingdriya ngandika ris, heh Patih Tambakbaya.

14. Ngestokena ing parentah mami, tuwin santana mantra punggawa, yen putraningsung karone, jumeneng satriyagung, angreh para santana sami, Raden Suwelacala, pandayanateku, dene mantra Sudimara, lan salembi padha wismaa ing Pengging, lan nagari Parambanan.
15. Mung tetapa wolung punggaweki, kang mati prang sutane gentekna, wismaa ing Pengging kabeh, separo pratumenggung, agiliran ing saben warsi, nanging samengko iya, Prabu Karungkala Tumenggung, sun lilani mulih padha, ingsun tuduh ngulati gustinireki, si Bandung **Bandawasa**.
16. Tur sandika rekyana apatih, wusnya dhawuh Resi Anglingdriya, kalawan putra sang rajeng, lajeng manjing kadhatun, kang sewaka bubaran sami, mring wisma sowing-sowang, wau bubaripun, punggawa ing Parambanan, para mantra ingkang sami den dhawuhi, ngulati gustinira.
17. Pan sinebar kinen angulati, marang Raden Bandung musnanira, pan maksih tinggal taune, lan kang rama sang Prabu, madeg nata ing nagri Pengging, maksih jaman tateka, sengkalanireku, sirna rupaning nagara, iku kabeh pan sewu sapuluh warsi , angkaning jagad Jawa.
18. Kuneng wau kang winuwus malih, nengna Raden Bandung **Bandawasa**, dennya ngulati musnane, Rara Jonggrang tan pangguh, miwah wadya bala ing Pengging, Prabu Karungkala Sudimara kang dinuta ngruruh, Raden Bandung musnanira, tunggil wana separane tan pinanggih, saking karsaning dewa.
19. Wusnya tita Raden Bandung nuli, sangking sanget sungkawaning driya, denira nandhang wirage, lajeng denira wangsul, mring Prabu Karungkala prenahireki, ing nguni dennya lenggah, nalikanya nusul retna Dewi Rara Jonggrang, gya ginambar ing reca warnanireki, sartanira sinungan.
20. Asta sakawan myang ancik-ancik, reca lembut andini warnanya, Raden Bandung pamujane, kang muga Sang Hyang Guru, sung nugraha sageda panggih, lawan Dyah Rara Jonggrang, punika ing kayun, sinungan candhi

AKJAVANESE MANUSCRIPTS

rinengga, sangarsane kang reca sumur gumuling, candhine Rara Jonggrang.

21. Raden Bandung apan pitung ratri, pitung dina jumeneng kang ngaras, Rara Jonggrang ing gambare, candhi reca puniku, datan ana ingkang ngudani, wusnya samadya candra, wau Raden Bandung, wangsul anurut prabata, ngidul ngilen saking kandhuhaning kingkin, samarga karungrungan.
22. Prapteng redi ljem lampahneki, Raden Bandung mulat srining arga, pan lejeng kendel lampahe, neng ngriku tapanipun, Raden Bandung ngalih kekasih, nama Resi Subrata, kuneng Raden Bandung, gantya malih kang winarna, Rara Jonggrang nguni sakesahireki , nurut sukuning arga.
23. **Prapteng wana sokan ler magiri, wawratanira lan Prabu Baka, mbabar aneng pinggir lepen, mijil pawestri ayu, neng satengah watu geng sami, sang dyah seda konduran, layonira katut, sirna kagontar ing toya, jabang bayi neng satengah toya nangis, ya ta wonten prapta.**
24. Randha Rwek ngangsu maring kali, sartanira ngambil gegodhongan, kinarya jejanganane, kagyat denira ngrungu, rare nangis dipun pareki, jabang bayi katingal, tumumpang ing watu, Nyi Ruwek awas tumingal, osiking tyas becik temen rare iki, yogya ingsun ambila.
25. Ingsung iki salawas ngong urip, lan kyaine kang wis pralena, anakku pan mati kabeh, wasana iki ingsun, nemu bayi neng pinggir kali, wadon endah warnanya, yogya ingsun kukup, ya dadiya sutaningwang, Nyai Ruwek jabang bayi gya ingambil, binekta mantuk sigra.
26. Prapteng dhukuh dhadhapan annuli, nyai randha tutur tangganira, pan naming pitu wismane, sawus-nya angsung wruh, prapteng wisma Nyi Ruwek nuli, adus sarta jejamas, lan lajeng jejamu, awewedhak pepareman, jabang bayi ingempengken tangganeki , wasana nyai randha.
27. Susunira tan medal pribadi, mangkah-mangkah langkung sukanira, citpa dewa pitulunge, kang jabang bayi si nung, Rara Temon namanireki, cinatur sengkalanya, nalikaning

AK JAVANESE MANUSCRIPTS

nemu, bebayi neng lepen opak, pan sirnaning buda sonya rupa nenggih, maksih jaman tateka.

28. Kuneng dhadhapan gantya winarni, nenggih mangsuli caritanira, nguni nalika sirnane, sang Prabu watugunung, gilingwesi putranireki, Prabu Sindhulacala, puniku sesunu, anama Raden Sindhula, sasedane kang rama kasoran jurit, aprang lan parikenan.
29. Raden Sindhula kabekta ngungsi, eyangira mring dhasar pratala, timur prapteng diwasane, Raden Sindhula wau tansah brata kapati raga, dadya dewa maantah, nom tan keneng lampus, ingambil mantu kang paman, Sang Hyang Nagatatmala ingkang ngingkuti, putrine mung sajuga.
30. Apeparab Dewi Nagawati sih-sinihan dennya palakrama, Resi Sindhula samangke, dewa tan keneng lampus, sasampuning yuswanireki, gangsal atus sawidak, langkung tigang taun, lan garwa putra sakawan, ingkang sepuh pawestri Dewi Tembeni , dadya wiku wanita.
31. Putra panenggak jalu kekasih, Raden Dewatacengkar rinira, dewata pamunah rine, wragil dewaparunggu, sawusira samangkana nuli, wau Resi Sindhula, ngejawantah wangsul, dumunung neng pulo Jawa, aneng wukir sigaluh dennya mertapi, mucung setya ing dewa.

****@@@****

AAK JAVANESE MANUSCRIPTS